

Державний історико-культурний заповідник м. Острога
Острозьке науково-краєзнавче товариство
«Спадщина» імені князів Острозьких

ОСТРОЗЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ ЗБІРНИК

Випуск 11

Острог
2019

ББК 63.3 (4 Укр - 4 Рівн)
УДК 908 (477.81)
О-77

Острозький краєзнавчий збірник / Державний історико-культурний заповідник м. Острога; Острозьке науково-краєзнавче товариство «Спадщина» імені князів Острозьких. – Випуск 11. – Острог: ФОП видавець Свиначук Р. В., 2019. – 316 с.

До збірника увійшли матеріали Шістнадцятої наукової конференції «Острозькі краєзнавчі читання», яка відбулася 24 жовтня і 14 листопада 2019 року в місті Острозі Рівненської області. Доповіді та повідомлення учасників конференції об'єднані у розділи: «Історія», «Археологія. Пам'яткознавство і музеєзнавство. Мистецтвознавство», «Книгознавство».

Редакційна група

Микола Манько

Марія Данилюк

Світлана Позіховська

Володимир Бондарчук (електронна версія)

Матеріали друковані згідно з оригіналами авторських текстів
і прийнятою авторами системою посилань на джерела.

Електронна версія збірника доступна на сайті «Острозький замок»:
ostrohcastle.com.ua

У разі передруку посилання на науковий збірник обов'язкове.

© Державний історико-культурний заповідник м. Острога
© Острозьке науково-краєзнавче товариство «Спадщина»
імені князів Острозьких, 2019

Генеалогічний сегмент Дзиківського архіву Тарновських

Важливою складовою генеалогічних студій, пов'язаних із вивченням шляхетсько-магнатських родоводів, є послідовне залучення документів і матеріалів із фамілійних архівів. Подеколи це приводить до вельми неочікуваних, важливих результатів, які дозволяють скоригувати усталені поняття про склад тієї чи іншої родини. За приклад візьмімо хоча б ситуацію із родоводом Яблоновських гербу Прус III. З класичних студій знаємо, що у сім'ї Станіслава-Яна та Маріанни Казановської народилося троє синів та двоє доньок¹. Проте з рукописної праці їхнього сина, Яна-Станіслава стало відомо, що в сім'ї було не п'ятеро, а дванадцятьоро дітей: троє його братів і стільки ж сестер померли в молодому, а ще одна сестра, Ельжбета – у 16-річному віці².

Свого часу в поле нашої уваги потрапило одне з багатьох збережених родинних документальних зібрань – Дзиківський архів графів Тарновських. Ця колекція заслуговує на всебічну дослідницьку увагу та використання. Її потенціал буде корисним у процесі вивчення цілого комплексу питань, пов'язаних із політичною і господарсько-економічною історією польських та українських теренів упродовж століть. Разом із тим, природньо, архів стане у пригоді кожному, хто продовжуватиме досліджувати минувшину власників цієї фамільної колекції.

Малопольський рід Тарновських гербу Леліва започаткований краківським каштеляном Спицимиром († 1352) та йменується від

¹ Dworzaczek W. Genealogia. Tablice. – Warszawa, 1959. – Tabl. 154: Jablonowscy h. Prus III.

² Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu (Polska). – Rkpś 6626 / II: *Traktat o familiach y colligacyach, pokrewieństwach między sobą Domów polskich y litewskich, teraz słynących y na vrzędach y senatorstwach będących, actu albo niedawno zmarłych ludzi, y onychże colligacyach z postronemi w cudzych kraiach Domati*. Див.: Вихованець Т. Роди Острозьких та Заславських у праці Яна-Станіслава Яблоновського «Traktat o familiach i colligacyach...» (поч. XVIII ст.) // Острозький краєзнавчий збірник. – Острог, 2015. – Вип. 8. – С. 14-20.

міста Тарнова на півдні Польщі. Тарновські споріднені із двома іншими згаслими фаміліями – Ярославських і Мельштинських. Поступово нащадки Спицимира роз'єднались на кілька генеалогічних ліній: Гетьманську, Підлешанську, Волинську, Кжепіцьку та ін. Вони обіймали високі, в тому числі й сенаторські, державні уряди, духовні сани, мали впливову суспільну позицію та чималі статки. Авторитет старожитного польського роду, його майнове положення зміцнювались у результаті політичної та господарської діяльності, а також удалої шлюбної політики³.

Впродовж століть вплив Тарновських виходив за межі етнічної Польщі й поширювався також на сусідні українські землі. Так, Ян із Тарнова († 1409), крім високих польських урядів, обіймав становище генерального руського старости; аналогічний титул отримав Спитко з Тарнова та Ярослава (після 1367 – † 1434/35); Ян-Амор († 1514) став руським воєводою; руським воєводою, хмільницьким, стрийським, любачівським та жидачівським старостою був Ян-Амор Магнус (1488 – 1561). Александер-Гратус (перед 1608 – перед 1686. [1678?]) обійняв уряд київського каштеляна. Станіслав-Дидак (1719 – 1767) був номінований луцьким мечником⁴. Ян-Яцек (1729 – 1808) став галицьким хоружим, а також тримав Кагарлицьке й Бишівське староства на Київщині⁵ тощо.

³ *Dunin-Borkowski J. S. Genealogie żyjących utytułowanych rodów polskich. –* Lwów, 1895. – S. 594. Про рід Тарновських див.: *Paprocki B. Herby rycerstwa polskiego /* Wyd. *K. J. Turowski. –* Kraków, 1858. – S. 480-486; *Niesiecki K. Herbarz Polski. –* Lipsk, 1842. – T. 9. – S. 27-50; *Marczak M. Hetman Jan Tarnowski. Szkic biograficzny. –* Tarnobrzeg, 1926; *Dworzaczek W. Leliwici Tarnowscy. –* Warszawa, 1971; *Ejusdem. Hetman Jan Tarnowski. Z dziejów możnowładztwa małopolskiego. –* Warszawa, 1985; *Ciara S. Senatorowie i dygnitarze koronni w drugiej połowie XVII wieku. –* Wrocław; Warszawa; Kraków, 1990. – S. 29 passim; *Zielińska T. Poczec polskich rodów arystokratycznych. –* Warszawa, 1997. – S. 407-429 та ін.

⁴ Щоправда, опрацьоване Мар'яном Вольським видання «Urzędnicy wołyńscy XIV – XVIII wieku. Spisy» (Kórnik, 2007) Станіслава-Дидака Тарновського серед луцьких мечників не називає.

⁵ Архив Юго-Западной России (далі – АЮЗР). – Киев, 1870. – Ч. 6. – Т. 2. – С. 181-182; *Dunin-Borkowski J. S. Genealogie żyjących... –* S. 594-596; *Dworzaczek W. Genealogia. –* Tabl. 95: *Tarnowscy h. Leliwa; Urzędnicy województwa ruskiego XIV – XVIII wieku. Spisy /* Opr. *K. Przyboś. –* Wrocław, 1987. – S. 398; *Urzędnicy województw kijowskiego i czernihowskiego XV – XVIII wieku. Spisy /* Opr. *E. Janas, W. Kłaczewski. –* Kórnik, 2002. – S. 328; *Мухайловський В. Вищі урядники Польського королівства на руських землях у 1434-1506 роках:*

З часом до рук Тарновських на українських теренах відходять і деякі маєтки. Відомо, що Ян-Амор (йм., після 1582 – † після 1647) отримав у якості посагу за дружиною Катажиною Мавроцці чималі обшири на Поділлі⁶. Рідні брати Францішек († 1738) і Каєтан († 1748) Тарновські в одному з документів титулюють себе як «*Franciszek i Kaietan na Ianowie Amor hrabiowie Tarnowscy, graffowie z Czuboru, a dziedzicowie na Zborowie, Krasnobrodzie, Kozinie, Hermanowce i Obuchowie ranowie etc.*»⁷. Рафал Тарновський (1741 – 1803) був «паном і дідицем» Васильківського ключа на Київщині⁸. У власності Тарновських на Волині, крім уже згаданого Козина, знаходилися Бережці, Почаїв, Торчин, Горохів та ін.⁹ До яскравих прикладів господарської присутності роду на українській території можна віднести заснування в 1540 році Яном-Амором Магнусом Тарновським міста Тарнополя над р. Серетом (тепер – м. Тернопіль)¹⁰.

Дзиків належав Тарновським з 1523 року, коли Ян-Спитко Тарновський (перед 1484 – 1553) придбав його у Анджєя Оссолінського¹¹ Сконцентроване тут протягом поколінь

спроба колективного портрета // *Theatrum humanae vitae*. Студії на пошану Наталі Яковенко. – Київ, 2012. – С. 166, 174-175 та ін. Про Кагарлицьке й Бишівське староства див.: *Archiwum Narodowe w Krakowie*. *Archiwum Dzikowskie Tarnowskich* (далі – ANK. ADzT). – Sygn. 247: *Akta, odnoszące się do dóbr ukraińskich: a) klucza martynowskiego; b) starostwa byszowskiego*; sygn. 248: *Akta, odnoszące się do dóbr ukraińskich: Hermanówka, Kahorlik, Kozin, Obuchów, Poczajów, Wasylów*.

⁶ ANK. ADzT. – Sygn. 619: *Varia, dotyczące Tarnowskich (głównie materiały genealogiczne)*. – S. 257.

⁷ АЮЗР. – Ч. 6. – Т. 2. – С. 46.

⁸ Там само. – С. 199; *Rulikowski E.* *Opis powiatu Wasylkowskiego pod względem historycznym, obyczajowym i statystycznym*. – Warszawa, 1853. – S. 128-129, 131; *Iwaskiewicz J.* *Wykaz dóbr ziemskich skonfiskowanych przez rządy zaborcze w latach 1773 – 1867*. – Warszawa, 1929. – S. 17.

⁹ *Zielińska T.* *Poczet polskich rodów...* – S. 418-420; *Marczak M.* *Biblioteka Tarnowskich w Dzikowie*. – Kraków, 1921. – S. 6; АЮЗР. – Ч. 6. – Т. 2. – С. 23-27.

¹⁰ ANK. ADzT. – Sygn. 619. – S. 247; *Marczak M.* *Hetman Jan Tarnowski*. – S. 12.

¹¹ ANK. ADzT. – Sygn. 619. – S. 265. Нині Дзиків – це передмістя Тарнобжега в Підкарпатському воєводстві (Польща). Про Дзиків і його власників див.: *Koźmian K.* *Rys życia Jana Felixa Hrabiego Tarnowskiego*. – Lwów, 1842; *Pamiętniki Kajetana Koźmiana*, obejmujące wspomnienia od roku 1780 do roku 1815. – Poznań, 1858. – Oddz. 2. – S. 408 i nst.; *B. R. i M.* *Dzików // Słownik geograficzny Królestwa*

родинне книжково-мистецьке та документальне зібрання суттєво побільшилося тоді, коли власниками маєтку були Ян-Фелікс Тарновський (1777 – 1842) та його дружина – Валерія зі Стройновських. Для впорядкування колекції вони запросили знаного в той час історика, етнографа й нумізмата Лукаша Голембійовського. Подальші роки й десятиліття по-різному впливали на долю цього історично-культурного надбання: поряд зі зростанням, примноженням траплялися і прикрі втрати, зокрема в результаті пожежі у грудні 1927 року¹².

У міжвоєнний період родинна колекція перебувала в руках Артура-Казимира Тарновського (1903 – 1984), який отримав її від своїх батьків – Яна-Здислава (1862 – 1937) та Софії з Потоцьких¹³. Над її впорядкуванням та популяризацією плідно працював хранитель д-р Міхал Марчак¹⁴. Згідно із заповітом, спадкоємицею Тарновського стала його дружина – Ружа із Замойських. До Національного архівного фонду Польщі перша партія документів Дзиківського комплексу надійшла з розпорядження Міністерства освіти після Другої світової війни¹⁵, остання – в 1954 році. Щоправда, остаточне рішення про те, що фамільні зібрання зберігатимуться саме у Кракові, було прийняте щойно 19 грудня

Polskiego i innych krajów słowiańskich (далі – SGKP) / Pod. red. *F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Walewskiego*. – Warszawa, 1881. – Т. 2. – S. 294-295; *Tarnowski A.* Kronika Dzikowska. Tarnowscy na Dzikowie: Kalendarium // *Tarnobrzесьkie zeszyty historyczne* (далі – TZH). – 1995. – Nr 11: *Tarnowscy na Dzikowie*. – S. 3-11 та ін.

¹² Детальніше про Дзиківські бібліотечні та документальні зібрання див.: *Chmiel A.* Rękopisy biblioteki hr. Tarnowskich w Dzikowie. – Kraków, 1908; *Wrtel-Wierczyński S.* Dodatkowy spis rękopisów Biblioteki Dzikowskiej. – Kraków, [ок. 1909]; *Marczak M.* Biblioteka Tarnowskich w Dzikowie. – Kraków, 1921; *Ejusdem.* Zbiory archiwalne Tarnowskich w Dzikowie // *Archeion*. – 1938-1939. – Т. 16. – S. 21-38; *Ejusdem.* Zbiory archiwalne hr. Tarnowskich w Dzikowie. – Warszawa, 1939; *Janas A.* Kolekcja Dzikowska hr. Tarnowskich. – Tarnobrzeg, 2006.

¹³ Про Здислава й Софію Тарновських див.: *Nowak J.* Zdisław Tarnowski // TZH. – 1995. – Nr 11. – S. 30-32.

¹⁴ Про хранителя дзиківських колекцій д-ра М. Марчака див.: *Baran A. F.* Dr Michał Marczał kustosz archiwum i bibliotekarz Tarnowskich w Dzikowie // TZH. – 1995. – Nr 11. – S. 69-77; *Lis M.* Życie pisane książką – wspomnienie o Michale Marczałku, bibliotekarzu z Dzikowa (1886 – 1945) // TZH. – 2012. – Nr 37: *Tarnobrzесьka książka*. – S. 18-30.

¹⁵ Йому підпорядковувався Відділ Національних Архівів, а пізніше – Головна Дирекція Національних Архівів.

2013 року під час зустрічі Головної дирекції державних архівів Польщі зі спадкоємцем родини – Яном Тарновським¹⁶.

Дзиківський архів є справжньою скарбницею для дослідників генеалогії та просопографії. Зібрані тут оригінальні документи чи їх копії, виписи з актових книг, регестові нотатки, епітафії тощо є важливими джерелами відомостей і про самих Тарновських, і про споріднені з ними фамілії. Детальне опрацювання цього масиву є актуальним і могло б стати предметом навіть не одного, а декількох досліджень¹⁷. Ми ж обираємо собі за мету показати дослідницькому загалові джерельний потенціал Дзиківського архіву лише через представлення частини збережених в архіві родоводів та пов'язаних із ними матеріалів. При цьому звернемо увагу на присутні тут комплекси з історії родів та приведемо кілька деталей, що ілюструють «кухню» генеалогічно-господарських пошуків у минулому. Хронологічно стаття охоплює відтинок від XIV до початку XXI століття.

* * *

Величезна частина інформації у Дзиківському комплексі стосується його власників – представників роду Тарновських, а також двох споріднених із ними гілок – Мельштинських і Ярославських. У першу чергу згадаємо про масштабний комплексний документ «*Genealogia JWW^{ch} hrabiów Tarnowskich Familj, na 3 nazwiska podzieloney: Melsztyńskich, Tarnowskich u Jarosławskich wypisana*»¹⁸. Він представляє собою родинний

¹⁶ Archiwum Dzikowskie Tarnowskich pozostaje w Archiwum Narodowym w Krakowie [електронний ресурс, режим доступу: <http://www.ank.gov.pl/wydarzenia/2013/12/20/archiwum-dzikowskie-tarnowskich-pozostaje-w-archiwum-narodowym-w-krakowie>]; *Tarnowski A.* Losy zbiorów dzikowskich w latach II wojny // TZH. – 1995. – Nr 11. – S. 48-54. Див. також: Archiwum Dzikowskie Tarnowskich online [електронний ресурс, режим доступу: <http://www.ank.gov.pl/wydarzenia/2013/07/04/archiwum-dzikowskie-tarnowskich-online>]. Про Яна Тарновського див.: *Zych T.* W cieniu przodków // TZH. – 1995. – Nr 11. – S. 45-47.

¹⁷ Див.: *Вихованець Т.* Документальна збірка «Папери Пісочинських» Дзиківського архіву Тарновських як історичне джерело (матеріали до історії руського відділу Коронної канцелярії, землеволодіння на Волині та інших українських землях у XIV – XVII ст.) // *Острозький краєзнавчий збірник.* – Острог, 2017. – Вип. 9. – С. 31-71.

¹⁸ ANK. ADzT. – Sygn. 158: *Materiały genealogiczne, dotyczące Tarnowskich.* – S. 166-167.

зв'язок 125 осіб і хронологічно доведений до кінця XVIII століття. Для кожного елемента присвоєно власний номер, починаючи від 1 й далі. Праворуч на аркуші є табличка під назвою: «*Złączeni z hrab[iami] Tarnowskiemi*». Приведені тут прізвища теж мають номери, що відповідають номерам й особам у генеалогії.

Своєрідними додатками до цього документа виступають «*Tablica imion, urzędów jednej Familji, na 3 nazwiska podzieloney: Melsztyńskich, Tarnowskich y Jarosławskich, porządkiem lat ułożona dla ułożenia genealogji*»¹⁹; «*Genealogia JWW. hrabiów Tarnowskich*»²⁰ – по-теперішньому сказати б розгорнута пояснювальна записка з відомостями про родинні зв'язки та мастки багатьох згаданих у генеалогії осіб; насамкінець, коротенька «*Informacya o dobrach*»²¹. Загальна «*Genealogia JWW^{ch} hrabiów Tarnowskich...*» та інформація в «додатках» внутрішньо поєднані між собою за допомогою цифр. До прикладу, донька Яна-Амора Магнуса Тарновського – Зофія, дружина князя Костянтина-Василя Острозького (1526 – 1608), в родоводі стоїть під № 47; під таким же номером інформацію про неї знаходимо в «пояснювальній записці».

Продовжимо огляд одним із найдавніших родоводів Дому Тарновських. Він називається «*Genealogia comitum Tarnowskich Domus, Familiae et prosapiae per arborem z osobami wymalowanemi a primo genitore Spicimirio*»²² й виконаний у вигляді дерева. Представників роду анімовано графічними зображеннями. Родовід художньо оздоблений, тож поряд з історичним має й мистецьке значення. Протопласт, краківський каштелян Спицимир, знаходиться в нижній частині стовбура. Вгорі «дерево» закінчується Казимиром-[Каролем-Александром] Тарновським (1644 – 1682). Беручи до уваги цю обставину та супровідний до генеалогії текст, гадаємо, що реконструкцію створено в середині XVII ст. з нагоди народження К. Тарновського. В цій же архівній справі є родовід під назвою «*Arbor porphiriana [...] comitum Tarnowskich a primo capite fundatoris primi*»²³. Він, схоже, є схематичною позбавленою художнього оформлення пізнішою копією описаного вище.

¹⁹ Ibidem. – S. 169-172, 243-246.

²⁰ Ibidem. – S. 173-233, 247-298.

²¹ Ibidem. – S. 234-237, 299-302.

²² Ibidem. – Sygn. 125: *Akta rodzinne i majątkowe, dotyczące przeważnie dóbr dzikowskich*. – S. 94-95.

²³ Ibidem. – S. 92-93.

У вигляді дерева з портретними зображеннями представників роду побудована ще одна генеалогія Тарновських²⁴. По стовбуру вона доведена до Яна-Фелікса (1777 – 1842), сина Яна-Яцека Тарновського (1729 – 1808). Відтак, вважаємо, що родовід створено наприкінці XVIII чи на початку XIX століття. Він художньо оздоблений, проте не так розкішно, як «*Genealogia comitum Tarnowskich...*».

Серед інших раннях загальних генеалогій роду Тарновських згадаємо такі реконструкції, як от: «*Genealogia vel maxime considerata complectens omnes familias jungentes familiae ill[ustriss]mae Tarnoviorum et ad illius probationem extant documenta*»²⁵, «*Genealogia illustrium m[agnifi]corum Amor comitum Tarnowskich a capite Spicimirus*»²⁶, «*Genealogia JMM. (?) comitum Tarnowskich a primo fundatore Tarnowa Spicimirio*»²⁷ та ін.

Низка генеалогічних реконструкцій і матеріалів з'явилась у другій половині XIX та, можливо, на початку XX століття. До найбільш яскравих і якісних праць віднесемо родовід Тарновських, укладений в 1893 році Станіславом Тарновським²⁸. Упорядник підкреслено звернув увагу на відгалуження династії – Хожелівську, Кжепіцьку²⁹, Волинську³⁰, Дзиківську, Підлешанську³¹ та Гетьманську лінії, а також роди Мельштинських і Ярославських. Важливою рисою генеалогії є наявність у багатьох випадках точних дат народжень, шлюбів та відходу за межу згаданих тут осіб.

У Дзиківському архіві Тарновських зберігається ще один родовід, створений, імовірно, теж у другій половині XIX століття³². Він закінчується потомством Яна-Дзержислава (1835 – 1894)

²⁴ Ibidem. – Sygn. 619. – S. 1-2.

²⁵ Ibidem. – Sygn. 158. – S. 133-134.

²⁶ Ibidem. – S. 57.

²⁷ Ibidem. – S. 100-101.

²⁸ Ibidem. – Sygn. 406: *Genealogia Tarnowskich, ułożona przez Stanisława Tarnowskiego*. – S. 1, 5, 9, 13, 17, 21, 25, 29, 33, 37, 41, 45.

²⁹ Див. також: Ibidem. – Sygn. 165: *Sprawy rodzinno-majątkowe. Krzepicka linia Tarnowskich*.

³⁰ Див. також: Ibidem. – Sygn. 167: *Sprawy rodzinno-majątkowe. Wołyńska linia Tarnowskich*.

³¹ Див. також: Ibidem. – Sygn. 166: *Sprawy rodzinno-majątkowe. Podleszańska linia Tarnowskich*.

³² Ibidem. – Sygn. 619. – S. 37.

(Ян-Здислав, Юліуш, Адам, Зофія та Зигмунт), Станіслава (1837 – 1917) (Ельжбета, Ядвіга) та Станіслава (Білого) (1838 – 1909) (Марія, Ян-Канут).

Частина родоводів має вужчий характер. Таким, до прикладу, є представлення нащадків судетського каштеляна Яна (-Фелікса) «Важкого» Тарновського (перед 1479 – 1527) і його дружини Агнешки-Беати Тенчинської через їх доньок – Дороту й Анну³³. В цій генеалогії є чимало приписок «*daley nie wiadomo*». Цікавою є нотатка, що гласить: «*Takowa genealogia (spodziewać się należy) mogła by być dopelniona w archiwum JWW. Czackich, bo do Tarlowskiego trafić (zdaie się) nie tak jest łatwo*».

Схожий характер має «*Genealogia Domu Gratusów w Dydaku hr. z Tarnowa zgasła*»³⁴, що розпочинається подружжям Станіслава Тарновського (й.м. перед 1478 – † 1528/30) і його другої дружини Катажини Фірлеївни. Як і в попередньому випадку, тут є невеличка «настановча» заувага: «*Dopelnienia tey genealogij w Domach Tarłów i Prazmowskich szukać należy*». Обидві генеалогії за способом виконання та палеографією нагадують комплексний документ «*Genealogia Domu z Dąbrowicy Firlejów od Jana marszałka W^o koronnego i Zofij Bonarówny*» (1799), про який ітиметься нижче³⁵.

До «вузьких» можна віднести генеалогію нащадків сандомирського каштеляна Станіслава Амора Тарновського (перед 1541 – 1618), одруженого із Зофією Оцеською³⁶. Один із родоводів від Тарновського й Оцеської має назву: «*Genealogia Domu hrabiów z Tarnowa odtąd jak się łączyc zaczął z Domem Firlejowskiem*»³⁷. Кілька реконструкцій нащадків цього подружжя використовувались у спадкових масткових процесах, про що йтиметься нижче. Аспектний характер має і родовід потомства Яна-Станіслава Тарновського (1642 – 1676) та Зофії-Барбари Фірлеївни³⁸ тощо.

Кілька генеалогічних розробок мають характер виведення предків. Одна з них так і називається: «*Wywód genealogiczny*

³³ Ibidem. – Sygn. 158. – S. 159.

³⁴ Ibidem. – S. 161.

³⁵ Ibidem. – Sygn. 159: *Materiały genealogiczne, dotyczące rodzin, spokrewnionych z Tarnowskimi*. – S. 97-105.

³⁶ Ibidem. – Sygn. 158. – S. 65, 141, 163.

³⁷ Ibidem. – S. 306-307.

³⁸ Ibidem. – S. N?, 153.

*Adama hr. Tarnowskiego, sporządzony przez hr. Paczłowskiego*³⁹. Документ справляє враження чернетки, яка, можливо, пізніше використовувалась для спорядження чистовика. Ще одна генеалогічна схема є виводом прашурів подружжя вже відомого нам Яна-Здислава Тарновського й Зофії Потоцької⁴⁰. Внизу таблиці на лінії, що поєднує цих осіб, указана дата їхнього шлюбу – 5 серпня 1897 року.

Поряд із приведеними особіне місце займає документ, що містить короткі біографічні довідки про головних представників роду Тарновських упродовж його XVIII поколінь – від Спицимира до Яна-Здислава⁴¹. При цьому згадано і протоплатів бічних ліній – Мельштинських, Ярославських; Гетьманської, Підлешанської, Кжепіцької, Волинської старшої, Хожелівської молодшої та ін.; для деяких відгалужень указано час згасання.

Насамкінець, в аналізованій колекції зберігаються машинописи двох важливих історичних праць. Перша з них називається «*Tarnowscy Melsztyńscy i Jarosławscy herbu Leliwa*» (Закопане, 1916) і належить перу Станіслава Тарновського із Хожельова⁴². Твір є фундаментальною синтезою генеалогічно-біографічних матеріалів роду Тарновських і його відгалужень. Ще одна – анонімна розвідка «*Ród Leliwitów*», написана, ймовірно, наприкінці 1930-х чи на початку 1940-х років⁴³.

Розмаїття представлених у Дзиківському архіві матеріалів свідчить про небайдуже ставлення Тарновських до свого родоводу. Як видається, в першу чергу до цього спонукали ситуації, що вимагали з'ясувати схему спадкування, розподілу маєтків тощо. Разом із тим, не виключений і гоноровий момент. Між іншим, згадана вище «*Genealogia JWW. hrabiów Tarnowskich*» розпочинається таким реченням: «*Familia Tarnowskich w Polsce starożytnością krwi, zacnością, cnotami y zasługami publicznemi sławna*»⁴⁴.

³⁹ Ibidem. – Sygn. 619. – S. 331-332.

⁴⁰ Ibidem. – S. 213. В цій же справі на с. 333 є аналогічна реконструкція, але виконана трохи по-іншому.

⁴¹ Ibidem. – S. 325, 327, 329.

⁴² Ibidem. – S. 215-319.

⁴³ Ibidem. – S. 109-211.

⁴⁴ Ibidem. – Sygn. 158. – S. 173.

* * *

В перших рядках тільки що процитованого документу невідомий автор, узявши, як видається, 1318 рік за точку відліку існування роду Тарновських, написав: «*W przeciągu lat 473 ta Familia łączyła się przez śluby małżeńskie z siedmdziesiąt sześć Familjami nayznakomitszemi tak polskiemі, iako y zagranicznemi*»⁴⁵. Серед них і такі відомі на українських землях роди, як от: Вишневецькі, Грабянки, Дуніни-Карвицькі, Словицькі, Острозькі, Корнякти, Чацькі та ін. Одним із особливо приємних наслідків міждинастичного поєднання стало те, що правнук сандомирської каштелянівни Барбари з Тарновських, заміжною за великим коронним канцлером Яном Замойським, Міхал Вишневецький, став королем Речі Посполитої. Матримоніальні контакти вели до суспільного та господарського зміцнення роду.

У Дзиківському архіві з часом відклалося чимало родоводів інших, близько чи далеко пов'язаних із Тарновськими фамілій. Характер цих генеалогічних реконструкцій неоднаковий. Багато родоводів чи спрощених схем за внутрішніми та зовнішніми ознаками стосуються судових маєткових процесів. Інші носять звичайний, демонстраційний характер. Здебільшого, на нашу думку, в першому випадку йшлося про доведення права, а в другому – про ілюстрацію легітимності міжродового спадкування, хоча не виключені й інші «цільові призначення». Представляючи збережені «генеалогічні документи», спробуємо деякі з них у міру можливого вписати в історичний контекст.

Розпочнемо тим, що в першій половині XVIII ст. виникло кілька суперечок, пов'язаних зі спадком після Бонарів⁴⁶ та Фірлеїв. Останні свого часу посідали низку маєтків і на українських теренах⁴⁷,

⁴⁵ Ibidem. – S. 173.

⁴⁶ Див. також: Ibidem. – Sygn. 134: *Archiwum Firlejów. Papiery Bonarów*.

⁴⁷ На українських землях, зокрема на Волині, в різний час у руках Фірлеїв знаходились маєтки Дрибова, замок і місто Орля, містечко Ярофівка, сс. Савчичі, Почаїв з монастирем, Звірів, Святець, частини в сс. Нижні й Вишні Бережці та ін. (Archiwum Państwowe w Lublinie. Trybunał Koronny Lubelski. – Sygn. 312. – S. 195-196; *Собчук В.* Від коріння до крони. Дослідження з історії князівських і шляхетських родів Волині XV – першої половини XVII ст. – Кременець, 2014. – С. 81-82, 102, 274-275, 401). За Наталею Яковенко, в період 1629 – 1640 років на Волині Фірлеї володіли 1198 димами, а на Київщині – 940 (*Яковенко Н.* Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII століття. Волинь і Центральна Україна. – Київ, 2008. – С. 231). На Київщині вони посідали Обухівську волость,

обіймали тут деякі уряди⁴⁸, а також породичалися з українськими князівськими родами Вишневецьких та Збаразьких⁴⁹. Одну з цих справ провадили Францішек Амор († 1738), Кастан Амор († 1748) і їх двоюрідний брат Юзеф-Матеуш (1705/10 – 1744) Тарновські зі спадкоємцями Вежбовських, Сципіонами, Анною з Лянцкоронських (1 v. Фірлейова; 2 v. Калиновська) – матір'ю Вероніки з Фірлеїв Сципіонової «у *innemi Firlejowskiemi sukcesorami*». Йшлося про «розв'язання фортуни», що залишилась після Пьотра-Станіслава Тарновського († 1693/96) та його рідних сестер – Уршулі, дружини Станіслава Вежбовського і Францішки (або Катажини), заміжньої за Клеменсом Устжицьким⁵⁰.

У цій справі могли використовуватися родоводи, що представляють нащадків сандомирського каштеляна Станіслава Тарновського (перед 1541 – 1618), одруженого із Зофією Оцеською. Тут наприкінці ліній Вежбовських та Устжицьких уміщено репліки: «*post quem successio*» – «після яких спадок», а Францішек і Кастан Тарновські позначені як «*actores*» – «позивачі»⁵¹. Сюди ж, очевидно, відносяться й генеалогічні конструкції, що відображають родинний зв'язок краківського воєводи Яна Фірлея (бл. 1521 – 1574) і його дружини Зофії Бонарівни із Францішком, Кастаном і Юзефом Тарновськими. В цих родоводах або перші двоє братів, або й усі троє теж позначені як «*actores*»⁵².

Фінал справи був покликаний з'ясувати, які маєтки мали залишитися в Домі Тарновських, а які – відійти спадкоємцям Фірлеїв. Однак, у перебіг процесу втрутилися Залуські, що претендували на спадок після сандомирського каштеляна Станіслава Вітовського. Його дружина, Йоанна Фірлеївна,

отриману по Дорогостайських (Litwin H. Napływ szlachty polskiej na Ukrainę 1569 – 1648. – Warszawa, 2000. – S. 31, 173). Загалом про маєтки роду Фірлеїв у XVI ст. див.: Jusiak P. Majątki rodziny Firlejów z Dąbrowicy w pierwszej połowie XVI wieku. – Lublin, 2011. Див. також: ANK. ADzT. – Sygn. 131: Archiwum Firlejów. Akta rodzinne i rodzinno-majątkowe; sygn. 132: Archiwum Firlejów. Akta majątkowe w układzie alfabetycznym wg miejscowości: C~P; sygn. 133: Archiwum Firlejów. Akta majątkowe w układzie alfabetycznym wg miejscowości: R~W; Sygn. 168: Sprawy rodzinno-majątkowe po Csoborach, Firlejach, Jarosławskich i Karwickich.

⁴⁸ Ciara S. Senatorowie i dygnitarze... – S. 20.

⁴⁹ Яковенко Н. Українська шляхта... – С. 235.

⁵⁰ ANK. ADzT. – Sygn. 159. – S. 87-88.

⁵¹ Ibidem. – Sygn. 158. – S. 67. Попів.: S. 71, 93, 97, 105, 107-109, 121, 130.

⁵² Ibidem. – Sygn. 159. – S. 44, 47-48, 56, 57, 60, 62, 66, 68, 70, 72.

доводилася рідною сестрою Констанції-Тересі, заміжній за Казимиром-Каролом Тарновським (1644 – 1682), а відтак була тіткою для вже відомих нам Пьотра-Станіслава Тарновського та його сестер – Вежбовської і Устжицької⁵³.

Залуські якоюсь мірою могли претендувати на спадок після сандомирського каштеляна й у зв'язку з родинним поєднанням із Вітовськими через доньку Станіслава і Йоанни з Фірлеїв – Тересу, заміжню за равським воєводою Александром-Юзефом Залуським-молодшим († 1726)⁵⁴, рідним братом великого литовського кухмістра Кароля Залуського († 1735) (до речі, його дружина, Францішка Коптівна походила від Катажини Фірлеївни, доньки краківського воєводи Миколая Фірлея († 1600)⁵⁵). Тож Тарновські та Сципіони, хоча й мали в цій справі власні інтереси, змушені були об'єднати зусилля супроти спадкоємців Вітовських⁵⁶.

Претензії щодо спадку Казимира Тарновського Залуські пред'являли і шляхом спорідненості з Вежбовськими. Відомо, що Людвика Вежбовська (сестра Станіслава-Боніфація Вежбовського, одруженого із Уршулею Тарновською, донькою того ж таки Казимира Тарновського) була заміжня за равським каштеляном Геронімом Залуським († 1714)⁵⁷. На родовідних схемах, що представляють нащадків Казимира Тарновського та Фірлеївни, як бічний «actor» – «позивач» фігурує син подружжя Вежбовської й Залуського – великий литовський кухмістр Ян-Проспер Залуський († 1745)⁵⁸. Судячи з років прийняття деяких ухвал (1737, 1741, 1742)⁵⁹, основною фігурою від Залуських у судових процесах, очевидно, був саме він.

⁵³ Ibidem. – S. 88; *Boniecki A.* Herbarz Polski. – Warszawa, 1902. – Cz. 1. – T. 5. – S. 295; *Dworzaczek W.* Genealogia. – Tabl. 126: *Firlejowie* h. Lewart; tabl. 95: *Tarnowscy* h. Leliwa.

⁵⁴ *Żychliński T.* Złota księga szlachty polskiej. – Poznań, 1886. – R. 8. – S. 448; *Boniecki A.* Herbarz Polski. – T. 5. – S. 295.

⁵⁵ *Dworzaczek W.* Genealogia. – Tabl. 126: *Firlejowie* h. Lewart; *Boniecki A.* Herbarz Polski. – Warszawa, 1907. – Cz. 1. – T. 11. – S. 115. Пік смерті подаємо за: *Urzednicy województwa krakowskiego XVI – XVIII wieku. Spisy / Opr. S. Cynarski, A. Falniowska-Gradowska.* – Kórnik, 1990. – S. 107.

⁵⁶ ANK. ADzT. – Sygn. 159. – S. 88.

⁵⁷ *Żychliński T.* Złota księga... – R. 8. – S. 460; *Dworzaczek W.* Genealogia. Tablice. – Tabl. 95: *Tarnowscy* h. Leliwa.

⁵⁸ ANK. ADzT. – Sygn. 158. – S. 77, 151.

⁵⁹ Ibidem. – Sygn. 159. – S. 88.

Серед опрацьованого нами масиву генеалогічного матеріалу є кілька безпосередніх указівок на процес із Залуськими. Один із родоводів має назву: «*Genealogia Firlejów a capite Joannis Firley palatini cracoviensis qui habuit uxorem Bonarówna etiam do sprawy cum Jabłonowskie et Zaluskie potrzebna*»⁶⁰. Два інші йменуються: «*Genealogia comitum Tarnowskich a Stanislao castellano sandomiriensis in causa cum Jabłonowskie et Zaluskie*»⁶¹. Зважаючи на подібність назв, а також беручи до уваги обставину, що у двох останніх випадках або Францішек і Каєтан Тарновські, або й усі троє братів позначені як «*actores*», думаємо, що родоводи відносяться до того самого періоду і тієї ж таки судової тяганини із Залуськими.

Насамкінець, висловимо припущення про те, який стосунок до маєткових процесів могли мати згадані, поряд із Залуськими, Яблоновські. Чітких указівок із цього приводу в нашому розпорядженні немає. При цьому на одному з родоводів, що представляє нащадків люблінського воєводи Пьотра Фірлея († 1619) і Ядвіги Влодківни згадується «*Jabłonowska niewiadoma*». Вона прописана по лінії сина Пьотра і Ядвіги – кам'янецького каштеляна, Пьотра Фірлея (1601 – 1650), одруженого (за цим родоводом – удруге⁶²) із Агнешкою Балівною⁶³. В іншому випадку на спрощеній генеалогічній схемі нащадків Фірлея і Влодківни лінія Балівни завершується фразою: «*To pokolenie kończy się w stopniu trzecim na Jabłonowskiej, córce Bogatka*»⁶⁴. Цією «невідомою Яблоновською» була Катерина Богатківна, заміжня за теребовельським хоружим Станіславом Яблоновським гербу Гжимала⁶⁵. Якщо нащадки Фірлея й Балівни справді припинилися на подружжі Катерини і Станіслава, Яблоновські могли заявити маєткові претензії, можливо, теж пов'язані зі спадком по

⁶⁰ Ibidem. – S. 49-50.

⁶¹ Ibidem. – Sygn. 158. – S. 107-109. Порів.: S. 147-148.

⁶² Порів.: *Dworzaczek W. Genealogia*. – Tabl. 126: *Firlejowie* h. Lewart.

⁶³ ANK. ADzT. – Sygn. 159. – S. 83?

⁶⁴ Ibidem. – S. 103.

⁶⁵ *Boniecki A. Herbarz Polski*. – Warszawa, 1899. – Cz. 1. – T. 1. – S. 326; Warszawa, 1905. – T. 8. – S. 104; *Uruski S. Kosiński A. A. Włodarski A. Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*. – Warszawa, 1904. – T. 1. – S. 264.

лінії Фірлеїв. Однак і Каспр Несецький⁶⁶, і Адам Бонецький⁶⁷ стверджували, що у Станіслава Яблоновського з Богатківною були діти. Відтак, суть процесу із Яблоновськими та його дійові особи залишаються відкритими.

В родовідних матеріалах відбився ще один процес, який був ініційований шляхетським родом Єзерських. Вони позивали спадкоємиць роду Фірлеїв – Марію-Казимиру з Фірлеїв (дружину брестського воєводи Кароля-Юзефа Сапеги († 1768)) та вдову каміньського каштеляна Анджея Фірлея (1683 – 1718/19) – вже відому нам Анну з Лянцкоронських на той час Калиновську і її доньку Вероніку Фірлеївну, заміжною за надвірним литовським маршалком Юзефом Сципіоном († 1743) (після смерті Марії-Казимири у процесі залишилися тільки Калиновська з донькою). Єзерським ішлося про маєтки краківського каштеляна Северина Бонара († 1592), розділені в 1592 чи 1593 році між чотирма представниками роду Фірлеїв – радомським каштеляном Анджеєм, краківським воєводою Миколаєм, коронним підскарбієм Яном, краківським воєводичем Петром, а також дружиною Яна Мнішка – Ядвігою Фірлеївною⁶⁸.

Для позивачів, наскільки розуміємо, було потрібно довести свій родинний зв'язок із Бонарами. Про це свідчать деякі зі збережених в архіві матеріалів. До прикладу, один із документів представляє генеалогію Єзерських у зв'язку з родом Бонарів⁶⁹. Низка реконструкцій мають характерні назви, як от: «*Genealogia Bonarów, jak była sprawa z Jezierskimi, którzy abjudicati*»⁷⁰, «*Genealogia Bonarów w sprawie z Jezierskimi odsądzonymi należąca, fałszywa*»⁷¹, «*Genealogia JMPP. Jezierskich, ale niesprawiedliwa*»⁷², «*Genealogia Bonarów, dowodząca, że y Jezierscy pochodzą od Bonara, ale inszego*»⁷³ та ін⁷⁴.

⁶⁶ *Niesiecki K.* Herbarz Polski, powiększony dodatkami z późniejszych autorów, rękopismów, dowodów urzędowych / Wyd. *J. N. Bobrowicz.* – Lipsk, 1841. – Т. 6. – С. 435.

⁶⁷ *Boniecki A.* Herbarz Polski. – Т. 8. – С. 104.

⁶⁸ ANK. ADzT. – Sygn. 159. – С. 37, 88-89.

⁶⁹ Ibidem. – С. 7-8.

⁷⁰ Ibidem. – С. 13-14.

⁷¹ Ibidem. – С. 27-28.

⁷² Ibidem. – С. 1.

⁷³ Ibidem. – С. 9-11.

⁷⁴ Генеалогії Бонарів із родинними пов'язаннями див. також: Ibidem. – С. 3, 5, 7, 9, 23-24, 24.

В контексті завершення цієї справи знаємо про декрет, «*którym adcytacya innych liniy odcięta, a dostatecznieysze dowodzenie Jezierskim pochodzenia od brata kaszt[elana] krakow[skiego] Bonara nakazano*», та про те, що «*Kalinowska z Jezierskiemi co do dekretu nakazanego im wieczystego milczenia sprawę przywiódła*»⁷⁵.

Анна Калиновська, дружина галицького хоружого Юзефа-Валентія Калиновського († 1728)⁷⁶, своєю чергою, теж вирішила позивати всіх співспадкоємців роду Фірлеїв, тобто Тарновських і Потоцьких, аби вони довели своє право користуватися фірлеївськими маєтками⁷⁷. Можливо, до цього процесу належить документ, що має назву «*Genealogia Bonarowska – ta sprawiedliwa*»⁷⁸ – онуки Калиновської, нащадки Вероніки Сципіонової, тут позначені як «*proles actores*» – «*нащадки-позивачі*». Як позивачі подружжя Сципіонів позначене на родоводі, що має назву «*Enelogia, gdzie iest procedenya JMci Pani Sapieżyny z Domu Firlejówney*» (на ній іншим почерком зазначено: «*Ta genealogia potrzebna jak extingvetur jus advitalitium JW. Sapiehy, wojewody brzeskiego, który miał ultimam consumentem de Domo Firlejovianae ex capite Nicolaj palatini cracovien[sis]*»⁷⁹).

Чи у зв'язку зі згаданими вище справами, чи з огляду на інші потреби в архіві Тарновських відклалася чимала кількість генеалогій споріднених із Тарновськими панів Фірлеїв. До прикладу: «*Genealogia Bonarów, od których pochodzą Firleiowie*»⁸⁰, «*Jedna genealogia czterecharkuszowa, od Jana Fierleja zaczynająca się*»⁸¹, «*Druga genealogia czterecharkuszowa, od Jana Firleja zaczynająca się*»⁸², «*Genealogia ćwiercowa, od Mikołaja Fierleia wdi lubelskiego zaczynająca*»⁸³, «*Enelogia Domu Firleiewskiego, ręką JMci Pana Zabłockiego pisana, z dobrą informacją, dawną*»⁸⁴,

⁷⁵ Ibidem. – S. 88-89.

⁷⁶ Pulaski K. Kronika polskich rodów szlacheckich Podola, Wołynia i Ukrainy. Monografie i wzmianki. – Brody, 1911. – S. 91

⁷⁷ ANK. ADzT. – Sygn. 159. – S. 89.

⁷⁸ Ibidem. – S. 15-17.

⁷⁹ Ibidem. – S. 19-20.

⁸⁰ Ibidem. – S. 15-17.

⁸¹ Ibidem. – S. 69-71

⁸² Ibidem. – S. 65.

⁸³ Ibidem. – S. 73-74.

⁸⁴ Ibidem. – S. 77-78.

«*Genealogia Firlejów a capite Joannis Firley palatini cracovien[sis], qui habuit uxorem Bonarówna, etiam do sprawu cum Jabłonowskie et Załuskie potrzebna*»⁸⁵ та ін.⁸⁶

Враховуючи ці та інші збережені матеріали, неважко помітити, що генеалогічна спадщина Фірлеїв перебувала в полі уваги власників Дзиківського архіву. Ще однією ілюстрацією цього може послужити документ під назвою «*Genealogia Il[us]triu[m] Mag[nifi]corum Firlejow. Annus refert Documentum ad probationem*» та поєднана з ним хронологічно-реєстрова таблиця «*Documenta genealogiam probantia*»⁸⁷. Інший комплексний документ має назву «*Genealogia Domu z Dąbrowicy Firlejów od Jana marszałka W^o koronnego i Zofji Bonarówny*». Він містить узагальнюючу нотатку: «*Dom Jana Firleja, marszałka W^o koronnego, z Zofji Bonarówny, kasztellana krakowskiego córki, w Dom hrabiów z Tarnowa następującym wchodzi sposobem*». Документ являє собою генеалогічне вияснення того, як поєднані між собою заміжні за Тарновськими троє Фірлейовен – Анна, дружина венденського воєводи Йоахима (бл. 1571 – бл. 1652); Зофія-Барбара – ротмістра Яна-Станіслава (1642 – 1676) та Констанція-Тереса, чоловіком якої був кжепільський староста Казимир-Александр (1644 – 1682). Родовід складається з трьох окремих і однієї загальної таблиці. Зазначається про те, що «*z trzech osobnych tablic jedna roku 1799 zrobiona genealogia*»⁸⁸.

Поряд знаходиться документ «*Genealogia Domów Firlejowskiego, hrabiów Tarnowskich i Scypionów &&& krótko zebrana dla wiadomości, jak się z sobą połączyły te starożytne familie*». Тут же є такий запис: «*Jan Firley, w[o]je[w]o[da] krak[owski], marsz[alek] w[ielki] koron[ny] z Zofią Bonarówną, kaszt[e]l[anką] krakowską następującą w p[ro]ci m[ę]żk[ie]y zostawił potomstwo. NB Nie kładniemy tu j[ed]nych jeszcze dwóch żon jego, gdyż te do zamiaru naszego nie należą*»⁸⁹.

Дослідницький інтерес у контексті вивчення «кухні» господарсько-генеалогічного процесу викликають робочі записи, зокрема щодо виявлення інформації про Фірлеїв: «*Śzukać w grodzie Stężyckim, w Łukowskim y Lubelskim... Zgola cokolwiek*

⁸⁵ Ibidem. – S. 49-50.

⁸⁶ Ibidem. – S. 45, 64, 80 та ін.

⁸⁷ Ibidem. – S. 37-40.

⁸⁸ Ibidem. – S. 97-105.

⁸⁹ Ibidem. – S. 107.

będzie zapisów działów, transactyi, kontraktów ślubnych, roboratyi (?) między pomienionemi osobami znalazzsy co notować na arkuszu sub quo actu quo anno kto komu zapisuie site (?) na których dobrach y iako imiona y czyi który syn, iakie urzędy który mał y te przywieść z grodów terminaly, aby wiedzieć co kazać wyimować (?)»⁹⁰ тощо.

Вищесказане доповнимо відомостями зі ще одного збереженого у Дзиківському архіві джерела. Воно називається «*Transskrypt. Informacya z powodu nadesłaney z Domu JWW. hrabiów Tarnowskich Firlejowskiey genealogij*» й опубліковане в Додатку до цієї статті. З документу довідуємося, що у представників фамілії Сципіонів виникла низка проблем, пов'язаних із родоводом Фірлеїв та «документальним спадком» після цього роду. Розв'язати ті чи інші питання вони сподівалися з допомогою фамільного зібрання графів Тарновських. При цьому ніби між іншим нагадувалося про те, що «*Wszakże ś. p. podstoli lit[fewski]* (Ігнацій Сципіон. – Т.В.) *w r[ok]u 1765 10 Junij wydał z archiwum swego po Skotnickich do siebie przyszłego, jednemu z JWW. hrabiów dokumenta zupełne, które miały związek z dobrami Obuchowem y Kozinem, tudzież fortuną Barbary z Kozinińskich, 1mo xiężny Zbarazskiey, 2do Andrzejowy Firlejowy, kasztel[anowy] radomskiey, jako do dóbr, które JWW. hrabiowie posiadają, służących. Więc sukcesorowie jego mogą mieć prawo do wzajemności, ile gdy nie zachodzi żaden interes, który by bydz mógł w sprzeczce pomiędzy temi Domami»⁹¹.*

Нарешті, про ще одну суперечку за спадщину Фірлеїв довідуємося зі спрощеної генеалогічної схеми, створеної чи наприкінці XVII, чи на початку XVIII століття. Вона представляє дві гілки нащадків руського воєводи Пьотра Фірлея († 1553). Одна з них закінчується позивачами («*actores*») – Казимиром († бл. 1721), Владиславом, Юзефом та Александром († 1746) Валецькими, спадкоємцями по жіночій лінії від доньки Пьотра Фірлея – Анни, заміжньої за ельблонгським каштеляном Адамом Валецьким († 1585). Інша гілка завершується позиваними – родами Сципіонів, Калиновських та Раєвських, про які зазначено: «*u nich wszytka fortuna Firlejowska została; y z nimi actio*»⁹² –

⁹⁰ Ibidem. – S. 79.

⁹¹ Див. Додаток.

⁹² ANK. ADzT. – Sygn. 159. – S. 82. Див. також: *Kobierecki M. Genealogia rodu Walewskich herbu Kolumna w XVII – XVIII wieku // Acta Universitatis Lodziensis. Folia historica. – 2001. – N. 72. – S. 107-132. – Tabl. 4.*

«... і з ними процес». (Між іншим, онук Казимира, серадзький воєвода Міхал Валевський (1735 – 1806), започаткував волинську гілку цього роду⁹³.) Деталі приведених вище справ можуть стати предметом окремого дослідження.

Чимало збережених у Дзиківському архіві генеалогічних реконструкцій стосуються пов'язаних між собою Корняктів⁹⁴ й Оссолінських⁹⁵. Точками родинного перетину стали одруження Костянтина Костянтиновича Корнякта з Ельжбетою Оссолінською та шлюб їх доньки Анни із книшинським старостою Миколаєм Оссолінським (1599 – 1663). Свою нішу в цьому міжродовому плетиві посіли й Тарновські: жарнівський каштелян Ян-Гратус (бл. 1564 – 1626) був одружений із донькою Костянтина Корнякта й Анни Дідушицької – Анною.

З генеалогічних реконструкцій неважко висувати, що чималій кількості осіб ішлося (можливо, крім іншого) про спадок після Корняктів. Серед спірних маєтків була часто згадувана в генеалогіях Гуссаківщина⁹⁶ у Перемишельській землі. До речі, одна зі схем нащадків Миколая Оссолінського, одруженого 1 в. з Анною Корняктивною та 2 в. з Катажиною Староленською, так і називається – «*Eneologia do Usakoski sukcesyi*»⁹⁷. Інша схема від того ж Миколая Оссолінського має характерну приписку-назву: «*Genealogia ad petendam successionem Osolinscianum Korniaktowszczyzny (?) y Usakowszczyzny*»⁹⁸.

Так, родовід «*Genealogia Domus Ossolinsciana*»⁹⁹ подає нащадків згаданого Оссолінського й від Корняктивни, і від Староленської. В документі Оссолінський виступає власником маєтків Риботичі й Гуссаків у Перемишельській землі та ін. З цієї реконструкції постає, що у далеких нащадків доньки Оссолінського та Староленської – Катажини,

⁹³ Ibidem. – S. 119; tabl. 4. Про спадок Валевських на Волині після Концепольських див.: *Dunin-Karwicki J. Z zamglonej i niedawno minionej przeszłości. Opowiadania historyczne.* – Warszawa, 1902. – S. 68-69.

⁹⁴ ANK. ADzT. – Sygn. 159. – S. 112c, 113, 115, 117.

⁹⁵ Ibidem. – S. 123, 135, 137, 139.

⁹⁶ *B. R. Hussaków // SGKP.* – Warszawa, 1882. – Т. 3. – S. 227; *Boniecki A. Herbarz Polski.* – Warszawa, 1907. – Cz. 1. – Т. 11. – S. 158-159.

⁹⁷ ANK. ADzT. – Sygn. 159. – S. 131-132.

⁹⁸ Ibidem. – S. 133.

⁹⁹ Ibidem. – S. 123.

заміжньої за мельницьким підчашим Станіславом-Фердинандом Пшерембським (1649 – 1695), виникли якісь маєткові претензії. Серед позивачів згадуються правнуки подружжя Пшерембських – брати Ян-Яцек (1729 – 1808), Йоаким († 1806) та Рафал (1741 – 1803) Тарновські, а також онука того ж подружжя – Магдалена з Жидовських (до речі, генеалогія Жидовських є представлена теж¹⁰⁰), певно, з котримсь зі своїх чоловіків, яких було троє. Не виключено, що суперечка точилась між братами Тарновськими та Магдаленою, бо на іншому родоводі вони позначені позивачами, а Магдалена з котримсь із чоловіків як «*successores*» – «спадкоємці»¹⁰¹.

Інша генеалогічна схема – нащадків Костянтина Корнякта, одруженого з Анною Дідушицькою, на одній із ліній закінчується дружиною белзького воєводи Александра-Міхала Лаща († 1720) – Єльжбетою з Моджевських, позначеною як «*actrix*» – «позивачка»¹⁰². Можливо, цього ж процесу стосується і схема нащадків ленденського каштеляна Яна Карнковського¹⁰³, у якій, серед інших, фігурує подружжя Александра-Збігнева Корнякта й Дороти Карнковської та згадуються їх правнука – та ж таки Єлизавета Лашева.

Ще один документ ілюструє зв'язок Тарновських із угорським графським родом Цсоборів (польський варіант вимови – Чобор)¹⁰⁴. Він відбувся через одруження в 1638 році Міхала-Станіслава Тарновського (бл. 1590 – 1654/55) із Анною Цсобор, удовою графа Станіслава Туже¹⁰⁵. Вкупі з розлогими маєтками дружина Тарновського принесла в дім чоловіка і спадковий титул *magnus comes de Csobor* – великий граф зі Цсобору¹⁰⁶. На одному аркуші паперу вміщено дві родовідні схеми: батька Анни – Емерика Цсобора, одруженого з Евою Ревай та матері тієї ж Анни – Еви Ревай. Перша розпочинається Емериком, а друга – Мартином Цсоборами.

Родинні пов'язання того ж подружжя Тарновських із точки зору нащадків двох рідних братів – Петра й Павла Бакічів та у

¹⁰⁰ Ibidem. – S. 163.

¹⁰¹ Ibidem. – S. 127-128.

¹⁰² Ibidem. – S. 112b-118a. Порів.: S. 113, 115, 117.

¹⁰³ Ibidem. – S. 112.

¹⁰⁴ Ibidem. – S. 29-30. Див. також: Sygn. 168: *Sprawy rodzinno-majątkowe po Csoborach, Firlejach, Jarosławskich i Karwickich*.

¹⁰⁵ Ibidem. – Sygn. 158. – S. 208-209.

¹⁰⁶ Ibidem. – Sygn. 619. – S. 277.

зв'язку зі спадкуванням маєтку Рарів в Угорському королівстві показано на сусідніх сторінках у цій же архівній справі («... *quorum successorum tam ex Petro quam ex Paulo Bakicze remonstratur procedentia ad Domum Tarnowsianam in Regno Hungariae devoluta*» – «...котрих спадкоємців так від Петра, як і від Павла Бакічів показано рід, що з'єднався з Домом Тарновських в Угорському Королівстві») ¹⁰⁷.

З одної-єдиної картки довідуємося про нащадків кременецького старости Якова Михайловича Монтовтовича Коблинського ¹⁰⁸. Її присутність у Дзиківському архіві можна пояснити зв'язком Монтовтів із Фірлеями та спадкуванням маєтків у Дубровицькій волості на Поліссі. Відомо, що син Якова Монтовта – Андрій був одружений із княгинею Марією Юрївною Гольшанською ¹⁰⁹. Другим чоловіком Марії став луцький каштелян Михайло Тихнович Козинський († 1568) ¹¹⁰, від якого народилась донька Барбара († 1593) ¹¹¹. Вона виходила заміж тричі, востаннє – за радомського каштеляна Анджея Фірлея († 1609) ¹¹². Його правнукою була Зофія-Барбара Фірлеївна, заміжня 1 в. за Яном-Станіславом Тарновським (1642 – 1676), а 2 в. – за Стефаном-Константим Пісочинським ¹¹³.

Марія Гольшанська своєму синові від першого шлюбу – Андрію Андрійовичу Монтовтовичу відступила маєток Кураж у Дубровицькій волості, а доньці від другого шлюбу – Барбарі Козинській – частину міста Дубровиці та декілька сіл. З часом ці маєтки шляхом спадкування опинились у власності синів Яна-Станіслава й Зофії-Барбари – Станіслава (1666 – 1699), Александра-Домініка (1668 – 1707) та Міхала (1670 – 1712) Тарновських ¹¹⁴. Автор вже відомого нам дослідження «*Genealogia*

¹⁰⁷ Ibidem. – Sygn. 159. – S. 33-34.

¹⁰⁸ Ibidem. – S. 41.

¹⁰⁹ Яковенко Н. Українська шляхта... – С. 361; Ворончук І. Родоводи волинської шляхти XVI – першої половини XVII ст. – Київ, 2009. – С. 265.

¹¹⁰ Яковенко Н. Українська шляхта... – С. 361.

¹¹¹ Ворончук І. Родоводи волинської шляхти... – С. 240.

¹¹² Яковенко Н. Українська шляхта... – С. 144-145; Ворончук І. Родоводи волинської... – С. 240, 403; Її ж. Населення Волині в XVI – першій половині XVII ст.: родина, домогосподарство, демографічні чинники. – Київ, 2012. – С. 468.

¹¹³ Порів.: Dworzaczek W. Genealogia. – Tabl. 126: *Firlejowie* h. Lewart.

¹¹⁴ ANK. ADzT. – Sygn. 158. – S. 219-221; див. також. Ibidem. – Sygn. 168. – S. 187-189.

JWW hrabiów Tarnowskich», представляючи історію Куразького та Дубровицького маєтків, зазначив: «*Te informacją czytalem w archiwum Poryckim na Wołyniu JWW. Czackich*»¹¹⁵.

Насамкінець, вже не вдаючись у подробиці, зазначимо, що у Дзиківському архіві зберігається генеалогія близького до Тарновських Дому Пшерембських¹¹⁶, а також спорідненого із Пшерембськими й Оссолінськими роду Станіслава Радонського¹¹⁷. В одному екземплярі наявна генеалогія рідних братів Гаврила та Стефана Могил, пов'язаних із Пшерембськими, Яблоновськими, Фірлеями¹¹⁸. Невеличка реконструкція представляє зв'язок Яна-Александра-Гратуса (п. 1664 – 1702/4) та Міхала (1670 – 1712) Тарновських через дружин відповідно Антоніну й Александру Пшерембських із краківським каштеляном Лаврентієм-Спитком Йорданом¹¹⁹.

На окремому великому аркуші прописана вибіркова генеалогічна схема нащадків князя Януша Янушовича Заславського (1562 – 1629), де виділено зв'язок його роду з Остророгами, Сераковськими, Яблоновськими, Вишневецькими, Лещинськими, Любомирськими, Сангушками¹²⁰. Спорідненим із Фірлеями та Дунініми-Карвицькими¹²¹, а відтак і з Тарновськими, був рід Скотницьких¹²². Кілька матеріалів стосуються спадку після бездітного подружжя сандомирського воєводи Якуба і Гелени Морштинів. Остання, до речі, фігурує й на схемі нащадків Георгія Оссолінського (1595 – 1650) й Ізабелли Даниловичівни¹²³.

Серед іншого зустрічаємо матеріали про ще дві близькі до Тарновських фамілії – Жабоклицьких і Стройновських. Тут, зокрема, представлена схема нащадків подільського воєводи

¹¹⁵ Ibidem. – S. 221.

¹¹⁶ Ibidem. – Sygn. 159. – S. 141. У Дзиківському архіві зберігається комплекс актів, що стосуються родів Пшерембських та Оссолінських (Ibidem. – Sygn. 169-184).

¹¹⁷ Ibidem. – Sygn. 159. – S. 143.

¹¹⁸ Ibidem. – S. 120.

¹¹⁹ Ibidem. – S. 109.

¹²⁰ Ibidem. – S. 149-150.

¹²¹ Матеріали, що стосуються роду Дунінів-Карвицьких див. також: Ibidem. – Sygn. 146: *Sprawy rodzinne i rodzinno-majątkowe Tarnowskich*; sygn. 160: *Akta dotyczące matki, Rózy z Karwickich*.

¹²² Ibidem. – Sygn. 159. – S. 145-148.

¹²³ Ibidem. – S. 129, 152.

Никодима Жабоклицького. Його донька, Людвина стала першою дружиною вже відомого нам Міхала Тарновського (1670 – 1712), який удруге побрався з Александрою Пшерембською¹²⁴. У Дзиковському архіві зберігається й копія справи про доведення шляхетства Валеріана-Антонія¹²⁵ та Юзефа Стройновських¹²⁶. Майже поза сумнівом, що вона опинилась тут у зв'язку з одруженням Яна-Фелікса Тарновського (1777 – 1842) із донькою Валеріана – Валерією Стройновською, котра, до речі, принесла у Дім Тарновських старожитний маєток Горохів на Волині¹²⁷. На деякі родовідні схеми можна натрапити й у інших справах Дзиковської колекції.

* * *

Переконуємось, що Дзиковський родовий архів є унікальним зібранням з точки зору дослідження генеалогії Тарновських та пов'язаних із ними фамілій. Вже навіть побіжне ознайомлення з його матеріалами спонукає додатково вивчити/переглянути деякі генеалогічні відомості. До прикладу, відомо, що у Яна Амора Тарновського († 1571/74) з Ельжбетою Зборовською було тільки двоє синів – Марцин і Ян-Гратус¹²⁸, а збережений родовід нащадків судетського каштеляна, Станіслава Тарновського (йм., перед 1478 – 1528/30) і Катажини Фірлеївни¹²⁹ додає цьому подружжю ще й доньку Зофію. В іншому випадку, за В. Двожачком, Станіслав Дидак Тарновський (1719 – 1767) з Саломеєю-Евою Скарбківною не мав дітей, а той самий родовід С. Тарновського зазначає, що у них була «*córka z imienia nie wiadomo (!) a ta w panieństwie zmarła*».

Кілька генеалогічних «різночитань» пов'язані з особою вже відомого нам кам'янецького каштеляна Пьотра Фірлея (1601 – 1650). За класичним родоводом його єдиною дружиною була

¹²⁴ Ibidem. – S. 155, 157, 159, 161.

¹²⁵ Комплекс матеріалів, що стосуються Валеріана Стройновського, див.: Ibidem. – Sygn. 324-326.

¹²⁶ Ibidem. – Sygn. 619. – S. 335-350. Див. також: *Вихованець Т.* «Oycowie tych Stroynowskich... byli szlacheckiego urodzenia»: Матеріали до родоводу Валеріана-Антонія Стройновського // Сфрагістичний щорічник. – Київ, 2016. – Вип. 7. – С. 448-471.

¹²⁷ *Marczak M.* Biblioteka Tarnowskich w Dzikowie. – S. 5; Horochów // SGKP. – T. 3. – S. 132.

¹²⁸ *Dworzaczek W.* Genealogia. – Tabl. 95: *Tarnowsky h. Leliwa.*

¹²⁹ ANK. ADzT. – Sygn. 158. – S. 161.

Агнешка Балівна¹³⁰. При цьому документи, поряд із Балівною, називають також Уршулю Грудзінську¹³¹. Та й доньок у нього, схоже, було не чотири¹³², а п'ять або навіть шість: Уршуля, Ядвіга, Зофія, Тереса-[Констанція] та Йоанна, а одне з джерел додає ще й Кунегунду¹³³. При цьому донькою «загубленою» (?) Грудзінської виступає Тереса¹³⁴ – в майбутньому дружина Казимира Тарновського (1644 – 1682). У контексті роду Фірлеїв до дискусійних можна віднести і згадку під 1558 роком про якогось Яна як венденського воєводу: «1558. F[eria] 2 p[os]t Assumpt[ionis]. In c[ast]ro Luceor[iensi]. Jan Firley, w[o]je[w]o[da] wendeński»¹³⁵.

Не виключено, що уважне вивчення цього джерельного комплексу дозволить уточнити, доповнити або й спростувати деякі інші знані на сьогодні родовідні відомості. Сподіваємося, що збережені тут матеріали привернуть увагу та стануть у пригоді широкому колу фахівців, чиї наукові зацікавлення пов'язані з історією особистостей і родів.

¹³⁰ *Dworzaczek W. Genealogia. – Tabl. 126: Firlejowie h. Lewart.*

¹³¹ Див. Додаток; ANK. ADzT. – Sygn. 159. – S. 83?; 37.

¹³² *Dworzaczek W. Genealogia. – Tabl. 126: Firlejowie h. Lewart.*

¹³³ ANK. ADzT. – Sygn. 131. – S. 35; sygn. 159. – S. 37. Див.: *Boniecki A. Herbarz Polski. – T. 5. – S. 295.*

¹³⁴ ANK. ADzT. – Sygn. 159. – S. 83?.

¹³⁵ Криштоф Мікульський та Анджей Рахуба, упорядники видання «Urzędnicy inflanccy XVI – XVIII wieku» (Kórnik, 1994), такого урядника не називають.

ДОДАТОК

Документ являє собою чи то інструкцію довірений особі, чи звернення до власників Дзиківського архіву від фамілії Сципіонів у зв'язку з потребою з'ясувати низку генеалогічно-господарських питань, пов'язаних із минувиною роду Фірлейів. Зважаючи на те, що литовський підстолий Ігнацій Сципіон (після 1728 – 1791) згаданий тут як покійний, документ з'явився не раніше 1791 року. Автор, місце та обставини створення потребують вияснення.

Transskrypt

Informacya z powodu nadesłaney z Domu JWW. hrabiów Tarnowskich Firlejowskiej genealogy*

Genealogia Firlejowska z Domu JWW. Hrabiów, po krodce wykopyowana, daje poznawać, iż w tym Domu, przez wiele związków z familią Firlejów złączonym, są wiadomości o licznych związkach familiów przez pleć żeńską z imieniem Firlejów. To się staje powodem do tey informacyi pisania względem zasiągnięcia wiadomości, które family Scypijonów potrzebne bydź mogą.

1mo. Potrzebna jest wiadomość o siostrach, jakie miał Zbigniew Firley¹, starosta lubelski, y za kiem były. Ono to pewna, że prócz jedney zakonnicy było ich dwie: jedna Elżbieta, w r[ok]u 1632 Krzysztofowi Sapiecie², w ten czas krayczemu, później – podcz[aszemu] lit[ewskiem]

* При публікації документа текст передано близько до оригіналу. Осучаснено вживання великої та малої букви, пунктуацію, додано, за відсутності, діакритичні знаки а також розкрито більшість скорочень. Розкриті скорочення подано у квадратних дужках []. Моменти, відчитання яких будить сумніви, подано зі знаком (?) в дужках. Надрядкові літери передано курсивом. Відображено присутні в тексті підкреслення. Помилкове чи нелогічне написання або вживання слів позначено знаком оклику (!) в дужках.

¹ Збігнев Фірлей (1613 – 1649), люблінський староста (1633 – 1649) (*Boniecki A. Herbarz Polski. – Warszawa, 1902. – Cz. 1. – T. 5. – S. 292; Dworzaczek W. Genealogia. Tablice. – Warszawa, 1959. – Tabl. 126: Firlejowie h. Lewart; Urzędnicy województwa lubelskiego XVI – XVIII wieku. Spisy / Opr. W. Kłaczewski, W. Urban. – Kórnik, 1991. – S. 110).*

² Криштоф Сапега (1590 – 1637), крайчий (1631 – 1633), підчаший (1633 – 1637) Великого князівства Литовського (*Nagielski M. Sapieha Krzysztof (1590 – 1637) // Polski Słownik Biograficzny (далі – PSB). – Wrocław*

u zaślubiona, druga, Anna, jeszcze w r[ok]u 1651 nie zamężna. Lecz czy pierwsza po śmierci Sapiehy poszła za Andrzeja Rysińskiego³, kaszt[elan] kruszw[ickiego] (który w roku 1641 już nie żył), czy też sama w r[ok]u 1646 była za Krzysztofem Ossolińskim⁴, w[o]j[w]o[d]ą sandomier[skim], a w r[ok]u 1648 za Łukaszem Opalińskim⁵, w ten czas marszałkiem w[ielkim] kor[onnym], a później w[o]j[w]odą rawskim. Czy też było więcej Elżbiet Firlejówien⁶, współcześnie żyjących, które za temi mężami były. A co do drugiej Anny, czy nie zamężna zesłała, lub za kogo wydana była, w tym zasiągnięcia pewney potrzeba wiadomości.

Bo w r[ok]u dopiero 1766 twierdzić zaczęto, że Anna Rysińska, Andrzeja Potockiego⁷ (który w r[ok]u 1692 umarł kaszt[elanem] krak[owskim] y het[manem] poln[ym] kor[onnym]) żona, była córką Andrzeja Rysińskiego, kasztel[ana] krusz[w]ickieg[o], z Firlejówny Elżbiety zrodzoną. Od r[ok]u 1637, w którym umarł Sapieha, od r[ok]u 1641, w którym Rysiński już nie żył, byż by musiało owe ślubów Elżbiety Firlejówny powtórzenie w przeciągu lat trzech. Co lubo byż mogło, jak równie y byż spłodzona córka Anna Rysińska, przecież ta nie mogła by mieć przy śmierci oycy jak lat dwa y nie mogła by w tak dziecięcym wieku byż usunioną z pod opieki matki y przyść pod opiekę stryiów, w Łęczyckim mieszkających.

etc., 1994. – T. 35. – S. 68-70; *Wolff J.* Senatorowie i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego. 1386 – 1795. – Kraków, 1885. – S. 228, 292).

³ Анджей Рисінський, крушвіцький каштелян (1637 – 1641) (*Broniarczyk M.* Wykształcenie świeckich senatorów w Koronie za Władysława IV // *Kwartalnik Historyczny.* – 2012. – R. 119. – Nr 2. – S. 259).

⁴ Криштоф Оссолінський (1587 – 1645), сандомирський воєвода (1638 – 1645) та ін. (*Zielińska T.* Poczet polskich rodów arystokratycznych. – Warszawa, 1997. – S. 204-205; *Urzednicy województwa sandomierskiego XVI – XVIII wieku. Spisy / Opr. K. Chlapowski, A. Falniowska-Gradowska.* – Kórnik, 1993. – S. 203).

⁵ Лукаш Опалінський (1581 – 1654), великий коронний маршалок (1630 – 1650), равський воєвода (1650 – 1654) та ін. (*Czapliński W.* Opaliński Łukasz (1581 – 1654) // *PSB.* – Wrocław etc., 1979. – T. 24. – S. 90-93; *Urzednicy centralni i nadworni Polski XIV – XVIII wieku. Spisy / Opr. K. Chlapowski, S. Ciara, Ł. Kądziała, T. Nowakowski, E. Opaliński, G. Rutkowska, T. Zielińska.* – Kórnik, 1992. – S. 191).

⁶ Згідно з генеалогією Фірлеїв, укладеною Владзімежом Двожачком, у Збігнева Фірлея була тільки одна сестра Ельжбета (*Dworzaczek W.* *Genealogia.* – Tabl. 126: *Firlejowie h. Lewart.*)

⁷ Анджей Потоцький († 1691), краківський каштелян (1682 – 1691), польний коронний гетьман (1684 – 1691) та ін. (*Zielińska T.* *Poczet polskich rodów...* – S. 256; *Urzednicy województwa krakowskiego XVI – XVIII wieku. Spisy / Opr. S. Cynarski, A. Falniowska-Gradowska.* – Kórnik, 1990. – S. 252).

A tym czasem transakcyę to zaświadczają, że Zbigniew Firley (który tym sposobem byłby jey wujem), będąc dłużnym Andrzejowi Rysińskiemu summę pewną, od niey procenta córce jego do rąk jey stryiów do Łęczycy odsyłał y tam kwity otrzymywał, a lubo o milę od dóbr jego, w Wiśnicach, dobrach Domu Sapiehów, mieszkała siostra rodzona tegoż Zbigniewa, którą twierdzą tey Anny Rysińskiej bydź matką.

Co więcej, dług, winny Rysińskiemu przez Zbigniewa Firleja, uspokajał syn jego Mikołaj Andrzej⁸ dwóch imion, córce jego, już z Andrzejem Potockim zameżney, sprzedając onym attinenecyę od Bosców. Przecież w transakcyach ani Potocka ciotką, ani Mikołaj Firley jey bratankiem nie pisali się. Ten skład rzeczy otwiera mieysco domysłowi: czy nie raczey ta Anna Rysińska była pasierbicą tey Elżbiety Firlejówny, jeżeli ta była 2do voto za Rysińskim, bo w tym tylko przypadku stryiowie jego bydź mogli bliższemi do opieki nad drugą Rysińskiego żonę. Ztąd jest ciekawą rzeczą, czyli na genealogy w Domu hrabiów Tarnowskich jest jaka Elżbieta || [s. 86] Elżbieta, która by była za Rysińskim?

2do. Zbigniew Firley, w r[ok]u 1648 zmarły, miał brata rodzonego Andrzeja⁹, który od r[ok]u 1654 był kasztel[anem], lubel[skim]. Ten, doszedłszy lat, objął opiekę nad synem Mikołajem Zbigniewa, a swojm synowcem, z pod opieki Stanisława Firleja¹⁰, Jana¹¹ podskarbiego N 3 wnuka wychodzącym, y sprawował ją do roku 1659, w którym przyznanie lat synowcowi wyrobiwszy, tey się opieki zrzekł. A następnie w Krakowie r[ok]u 1660 spisawszy z nim transakcyą względem kalkulacyi z opieki y dóbr podziału (nie można wiedzieć, do których akt te podano), wprędce r[ok]u 1661

⁸ Миколай-Анджей Фірлей (бл. 1655 – 1678), люблінський старостич (*Dworzaczek W.* Genealogia. – Tabl. 126: *Firlejowie* h. Lewart; *Boniecki A.* Herbarz Polski. – T. 5. – S. 292).

⁹ Анджей Фірлей († 1661), люблінський каштелян (1654 – 1661) (*Dworzaczek W.* Genealogia. – Tabl. 126: *Firlejowie* h. Lewart; *Urzędnicy województwa lubelskiego...* – S. 109).

¹⁰ Станіслав Фірлей († пл. 1659), люблінський каштелян (1650 – 1654) та ін. (*Dworzaczek W.* Genealogia. – Tabl. 126: *Firlejowie* h. Lewart; *Urzędnicy województwa lubelskiego...* – S. 110; *Ciara S.* Senatorowie i dygnitarze koronni w drugiej połowie XVII wieku. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1990. – S. 23).

¹¹ Ян Фірлей († 1614), великий коронний підскарбій (1590 – 1609) та ін. (*Lepszy K.* *Firlej Jan* († 1614) // *PSB.* – Kraków, 1948-1958. – T. 7. – S. 7; *Urzędnicy centralni i nadworni...* – S. 167).

żyć przestał, niezostawiwszy potomstwa. Żona jego była Petronella¹² hr. Tarnowska, Michała¹³ kasztelana woynickiego córka, a podobno Jana Stanisława¹⁴ hrabi, który miał Zofią Barbarę Firlejównę, siostra rodzona, która 2do voto za hrabią z Tręczyna Elleschazym¹⁵, a 3^{tio} za Samue[lem] Prażmowskim¹⁶ będąc, bezdzietnie zesła.

Ta dama miała zatargi prawne po śmierci Andrzeja Firleja, męża swego, zsynowcem sukcesorem jego Mikołajem¹⁷, a (!) dożywocię tak Serokomli, jako y na innych dobrach, a mianowicie Ogrodzienieckich. Y są ślady, że stawały w trybunałach Piotr[owski] y Lubel[skim] dekreta z dopuszczeniem nawet likwidacyi długów Firlejowskich, lecz te, będąc tylko w niektórych transakcyach bez wyrażenia datt namienione, nie mogą tyle użyzyć światła, ile by go dały same te dokumenta, jak mniemać można, po bezdzietności tey damy do archiwum hrabiów Tarnowskich doszłe, a które onym potrzebniemi nie są. Gdy to jest pewna, że Mikołay Firley r[ok]u 1669 sprzedał dobra Ogrodzieniec¹⁸ Stanisł[awu] Warszyckiemu¹⁹, kasztel[anowi] krakows[kiemu], y majątność Radomysl Adamowi Glińskiemu²⁰, przekazując między summę pierwszemu 267, a drugiemu 160. Z

¹² Друге ім'я – Зофія (*Dworzaczek W. Genealogia. – Tabl. 96: Tarnowscy h. Leliwa; Boniecki A. Herbarz Polski. – T. 5. – S. 292.*)

¹³ Міхал-Станіслав Тарновський (бл. 1590 – 1654/55), війничський каштелян з 1647 року (*Zielińska T. Poczet polskich rodów... – S. 417-418; Dworzaczek W. Genealogia. – Tabl. 96: Tarnowscy h. Leliwa.*)

¹⁴ Ян-Станіслав Амор Тарновський (1642 – 1676 [або 1689?]), королівський ротмістр (*Zielińska T. Poczet polskich rodów... – S. 418; Dworzaczek W. Genealogia. – Tabl. 96: Tarnowscy h. Leliwa.*)

¹⁵ Габріель Іллієсхазі († 1668), тренчинський жупан (*Boniecki A. Herbarz Polski. – Warszawa, 1905. – T. 8. – S. 39.*)

¹⁶ Самуель-Єжи Пражмовський († 1688), плоцький воєвода (1669 – 1688) та ін. (*Urządnicy centralni i nadworni... – S. 196; Boniecki A. Herbarz Polski. – T. 5. – S. 292.*)

¹⁷ Очевидно, йдеться про Миколая-Анджея (бл. 1655 – 1678), сина Збігнева Фірлея (*Dworzaczek W. Genealogia. – Tabl. 126: Firlejowie h. Lewart.*)

¹⁸ За Адамом Бонецьким, Миколай-Анджеј Фірлей справді продав маєток Огородзенец у 1669 році [Станіславу] Варшицькому (*Boniecki A. Herbarz Polski. – T. 5. – S. 292; див. також: Anusik Z. O księżętach Wiśniowieckich i czasach, w których żyli. Suplement do monografii rodu // Przegląd Nauk Historycznych. – 2009. – R. 8. – Nr 2. – S. 195.*)

¹⁹ Станіслав Варшицький († 1681), краківський каштелян (1651 – 1681) (*Urządnicy województwa krakowskiego... – S. 268.*)

²⁰ Адам Глінський, сандомирський хорунжий (1676 – 1680) та ін. (*Urządnicy województwa sandomierskiego... – S. 179.*)

wylikwidowanych przez dekreta (z daty nie wymienione) długów to wszystko, co teyże hrabiny Tarnowskiej należeć mogło.

3^{ho} Wiedzieć y to potrzeba, że antecessor Vereny z Firlejów Scypionowy²¹ Mikołay Firley²², w[o]je[w[o]dzic lubel[ski], syn Piotra²³ N 4, pojawiający w r[ok]u 1638 ult. febr. ([die] ult[imae] febr[uar]y)(?) – T.B.) Zofią Skotnicką, nie żył z nią tylko lat 2, gdyż umarł 1 mar[ca] 1640. Zostawił on dwóch synów: Jana²⁴, który potym żył z Michrowską (!)²⁵, y Mikołaja Henryka²⁶, który umarł kanonikiem krakowskim. Te dzieci, gdy ich matka powtórzyła śluby z Kazim[ierzem] Ostrorogiem²⁷, wojewódzicem poznań[skim], za srodkującą komplanacją odebrał na edukacją od matki stryja ich, Piotr Firley²⁸, oyciec Teresy Konstancyi Firlejówney, która była

²¹ Юзеф Сципion († 1743), надвірний литовський маршалок (1739 – 1743) (*Palkij H. Scipio Józef* († 1743) // PSB. – Warszawa etc., 1995-1996. – T. 36. – S. 81-83; *Wolff J. Senatorowie i dygnitarze...* – S. 182; *Żychliński T. Złota księga szlachty polskiej.* – Poznań, 1906. – R. 29. – S. 65).

²² Миколай Фірлей (1605 – 1640), люблінський воєводич, королівський ротмістр (*Boniecki A. Herbarz Polski.* – T. 5. – S. 295; *Dworzaczek W. Genealogia.* – Tabl. 126: *Firlejowie h. Lewart*).

²³ Пётр Фірлей († 1619), люблінський воєвода (1617 – 1619) та ін. (*Lepszy K. Firlej Piotr* (zm. 1619) // PSB. – T. 7. – S. 17; *Urządnicy województwa lubelskiego...* – S. 110).

²⁴ Ян Фірлей († 1701 [чи псл. 1701]), саноцький каштелян (1694 – 1701) та ін. (*Przyboś A. Firlej Jan* († 1701) // PSB. – T. 7. – S. 7-8; *Urządnicy województwa ruskiego XIV – XVIII wieku (ziemie halicka, lwowska, przemyska, sanocka).* Spisy / Opr. K. Przyboś. – Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź, 1987. – S. 329; *Dworzaczek W. Genealogia.* – Tabl. 126: *Firlejowie h. Lewart*).

²⁵ Вероніка (Верена) Віхровська (*Dworzaczek W. Genealogia.* – Tabl. 126: *Firlejowie h. Lewart*).

²⁶ Генрик-Миколай Фірлей († 1707?), краківський канонік з 1670 р. та ін. (*Boniecki A. Herbarz Polski.* – T. 5. – S. 295; *Dworzaczek W. Genealogia.* – Tabl. 126: *Firlejowie h. Lewart*).

²⁷ Казимир Остророг був сином познанського воєводи Яна Остророга (*Dworzaczek W. Ostroróg Jan* (1565 – 1622) // PSB. – T. 24. – S. 506-511).

²⁸ Пётр Фірлей (1601 – 1650), кам'янецький каштелян (1649 – 1650) та ін. (*Dworzaczek W. Genealogia.* – Tabl. 126: *Firlejowie h. Lewart*; *Boniecki A. Herbarz Polski.* – T. 5. – S. 295; *Urządnicy podolscy XIV – XVIII wieku.* Spisy / Opr. E. Janas, W. Klaczewski, J. Kurtyka, A. Sochacka. – Kórnik, 1998. – S. 199).

za Kazim[ierzem] hrabią Tarnowskim²⁹, od córki³⁰ Andrzeja³¹ N 2 idącym.

Umarł ten Piotr Firley kasztel[anem] kamienieckim r[ok]u 1650, nie zostawiwszy tylko z dwóch żon Grudzińskiej³² y Balówny córek 5, które wraz z dziećmi Mikołaja Firleja poszły w opiekę Stanisława Firleja³³, kasztel[ana] lubel[skiego] Jana³⁴ N 3o wnuka. A że ten po śmierci żony swoiey Leśniowskiej (!)³⁵, złożywszy kasztelanią || [s. 87] kasztelanią dla brata stryiecznego Andrzeja³⁶, obrał sobie stan duchowny y przeto opieki nad córkami Piotra, wydawszy na starzą za Mniszka³⁷, st[ar]os[ca] lwowskiego, onemuż odstąpił. A zaś opiekę nad synami Mikołaja Andrzejowi Firlejowi, kasztel[anowi] lubel[skiemu], rezygnował.

Ztąd poszło, że owe dzieci Mikołaja na 3cią opiekę tegoż Andrzeja, żyjącego wówczas z rzezoną hrabiną Tarnowską³⁸, przeszły y w niey trwały aż do śmierci Andrzeja, w r[ok]u 1661 zaszły. Wprędce po śmierci jęgo te dzieci, zostawszy (!) dobra oycy swęgo w rękę

²⁹ Казимир-Кароль-Александр Тарновський (1644 – 1682) (*Dworzaczek W. Genealogia*. – Tabl. 95: *Tarnowscy* h. Leliwa).

³⁰ Очевидно, йдеться про Анну Фірлеївну, доньку радомського каштеляна Андрея Фірлея († 1609), заміжню за Йоахимом Тарновським (бл. 1571 – бл. 1652), венденським воєводою (1627 – 1641). Для Казимира Тарновського вона доводилася бабусею (*Dworzaczek W. Genealogia*. – Tabl. 126: *Firlejowie* h. Lewart; tabl. 95: *Tarnowscy* h. Leliwa; *Urządnicy inflancy XVI – XVIII wieku. Spisy / Opr. K. Mikulski, A. Rachuba*. – Kórnik, 1994. – S. 113).

³¹ Анджей Фірлей († 1609), радомський каштелян (1591 – 1609) та ін. (*Urządnicy województwa sandomierskiego...* – S. 178; *Lepszy K. Firlej Andrzej († 1609) // PSB*. – Kraków, 1948. – Т. 6. – S. 475–476).

³² В. Двожачек цієї дружини Пьотра Фірлея не називає (*Dworzaczek W. Genealogia*. – Tabl. 126: *Firlejowie* h. Lewart).

³³ Див. прим. 10.

³⁴ Див. прим. 11.

³⁵ Дорота Лешньовольська (за В. Двожачком, померла перед 1656 роком) (*Dworzaczek W. Genealogia*. – Tabl. 126: *Firlejowie* h. Lewart). Якщо йти за документом, то смерть могла наступити в 1653-1654 роках.

³⁶ Очевидно, йдеться про Андрея Фірлея († 1661), люблінського каштеляна (1654 – 1661) та ін. (*Dworzaczek W. Genealogia*. – Tabl. 126: *Firlejowie* h. Lewart; *Urządnicy województwa lubelskiego...* – S. 109).

³⁷ Ян Мнішех, львівський староста (1653 – 1676) та ін. Був одружений із Уршулею Фірлеївною (*Dworzaczek W. Genealogia*. – Tabl. 126: *Firlejowie* h. Lewart; *Urządnicy województwa ruskiego...* – S. 366).

³⁸ Анджей Фірлей († 1661) був одружений із Зофією Тарновською (1639 – 1685) (*Dworzaczek W. Genealogia*. – Tabl. 126: *Firlejowie* h. Lewart).

różnych kredytorów, przymuszeni zostali pozywać sukcesorów trzech opiekunów swoich o uwolnienie dóbr od ciężarów, o rachunek z opieki, o zwrot mobiliów y papierów, gdzie też y hrabiną Tarnowską, Andrzeja Firleja wdowę, ile na fortunie jego Panią dożywnią, pociągali.

Wypadały dekreta na kondescensyą, lecz te czasy, rewolucyjne wówczas, w skutkach tamowały, a na koniec podniesiono potioritatem na majątku pierwszego opiekuna, Piotra, a tak nie tylko ów rachunek z opieki zatrudniony został, ale y papiery linij 4^{tey} między sukcesorami trzech opiekunów osiąkły. Zdawać by się mogło, że musiały się do trzeciego opiekuna, to jest Andrzeja, a potym do żony jego dostać. Co gdyby bydź miało, to ona, podając do oblaty registr pozostałości po mężu, zapewne by ie tam zamieściła, albo też, kończąc z synowcem³⁹ męża swego interesa czyli za dekretem, czy za komplancją, czy za kwitem one by wydała. Takowy więc registr, dekret lub kwit, albo jakiszkolwiek natury dowód, próbujący, że papiery wszelkie Domu Firlejowskiego, zostały po Andrzeju Firleju, wydane zostały Mikołajowi Firlejowi⁴⁰, dziadowi Maryanny z Firlejów Sapieżyny⁴¹, byłby bardzo potrzebnym y pomocnym w porządku odzyskania tych dokumentów, które po Maryannie Firlejównie zabrawszy, Sapieha zostawił w rękę xiężny wojewodzicowey Mścisławskiej⁴², a które ona sukcesorom Noskowskich wydała.

Bo co jest dokumentów Domu Firlejowskiego, te wszystkie albo X. Henryk Firley⁴³, albo Kalinowska⁴⁴, Vereny Firlejówny matka, a

³⁹ Схоже, йдеться про Миколая-Анджея Фірлея (бл. 1655 – 1678), люблінського старостича (*Dworzaczek W. Genealogia. – Tabl. 126: Firlejowie h. Lewart; Boniecki A. Herbarz Polski. – T. 5. – S. 292.*)

⁴⁰ Миколай-Анджей Фірлей (бл. 1655 – 1678), люблінський старостич (*Dworzaczek W. Genealogia. – Tabl. 126: Firlejowie h. Lewart; Boniecki A. Herbarz Polski. – T. 5. – S. 292.*)

⁴¹ Кароль-Юзеф Сапега († 1768), брестський воєвода з 1748 року (*Zielińska T. Poczec polskich rodów... – S. 394.*)

⁴² Можливо, мається на увазі дружина котрогось із синів Ігнація Сапегі († 1758), мстиславського воєводи (1750 – 1758) (*Żychliński T. Złota księga szlachty polskiej. – Poznań, 1889. – R. 11. – S. 201-203; Wolff J. Senatorowie i dygnitarze... – S. 33.*)

⁴³ Напевне, йдеться про Генрика-Миколая Фірлея († 1707?), краківського каноніка з 1670 р. та ін. (*Boniecki A. Herbarz Polski. – T. 5. – S. 295; Dworzaczek W. Genealogia. – Tabl. 126: Firlejowie h. Lewart.*)

⁴⁴ Анна з Лянцкоронських, заміжня 1 v. за каміньським каштеляном Анджеем Фірлеєм (1683 – 1718/19); 2 v. за Яном Калиновським (*Dworzaczek W. Genealogia. – Tabl. 126: Firlejowie h. Lewart; Boniecki A. Herbarz Polski. – T. 5. –*

naywięcey ś. p. podstoli lit[ewski]⁴⁵ kosztem znacznym na kwerendy nabywali, gdy jednak oryginałów, do akt niewpisanych, nabydź nie mogli. Gdyby się znalazły takie w domu JWW. hrabiów względem opieki Andrzeja dowody (gdyż o opiekę pretensya nie może się stosować do żony Andrzeja Firleja, a przeto y do JWW. Tarnowskich), nie zdaje się, aby dozwoleń ich choćby do przepisania na kopie wzbronić chcieli.

4° Zachodziły wprawdzie między przodkami JWW. hrabiów, mianowiciey Franciszkiem⁴⁶ y Kajetanem⁴⁷ rodzonemi y Józefem⁴⁸ stryiecznym bracią z jedney, a sukcesorami Wierzbowskich, tudzież Kalinowską, Wereny (!) z Firlejów Scypionowy matką, Scypionami y innemi Firlejowskiemi sukcesorami z drugiey strony względem || [s. 88] względem rozwiązania fortuny po Piotrze[-]Stanisławie⁴⁹ y Józefie⁵⁰, Katarzynie⁵¹ Klemensa Ustrzyckiego⁵² y Ursuli Stanisława Wierzbowskiego⁵³ żonach hrabiankach Tarnowskich pozostały kwestye. Y w nich wypadały Trybun[au] lub[elskiego] d[ekre]t[a]

S. 295). За Казимиром Пулаським, ім'я Калиновського було не Ян, а Юзеф-Валентий (*Pulaski K.* Kronika polskich rodów szlacheckich Podola, Wołynia i Ukrainy. Monografie i wzmianki. – Brody, 1911. – S. 91).

⁴⁵ Очевидно, мається на увазі Ігнацій Сципіон (псл. 1728 – 1791), литовський підстолій (1765 – 1786) (*Zielińska Z.* Scipio Ignacy (po 1728 – 1791) // *PSB.* – T. 36. – S. 77-78; *Wolff J.* Senatorowie i dygnitarze... – S. 306).

⁴⁶ Францішек Амор Тарновський († 1738) (*Dworzaczek W.* Genealogia. – Tabl. 96: *Tarnowscy* h. Leliwa).

⁴⁷ Каетан Амор Тарновський († 1748) (*Dworzaczek W.* Genealogia. – Tabl. 96: *Tarnowscy* h. Leliwa).

⁴⁸ Юзеф-Матеуш Тарновський (1705/10 – 1744) (*Dworzaczek W.* Genealogia. – Tabl. 96: *Tarnowscy* h. Leliwa; *Zielińska T.* Poczet polskich rodów... – S. 420).

⁴⁹ Пьотр-Станіслав Тарновський († 1693/96) (*Dworzaczek W.* Genealogia. – Tabl. 95: *Tarnowscy* h. Leliwa).

⁵⁰ Юзеф-Теодор Тарновський († 1695/96) (*Dworzaczek W.* Genealogia. – Tabl. 95: *Tarnowscy* h. Leliwa).

⁵¹ Можливо, Катажина – це друге ім'я Францішки Тарновської (*Dworzaczek W.* Genealogia. – Tabl. 95: *Tarnowscy* h. Leliwa).

⁵² Клеменс Ігнацій Устжицький, саноцький каштелян (1712 – 1720) та ін. (*Urzednicy wojewodztwa ruskiego...* – S. 401; *Niesiecki K.* Herbarz Polski. – Lipsk, 1842. – T. 9. – S. 205).

⁵³ Станіслав Вежбовський († 1728), ленчицький хорунжий (1685 – 1704) (*Urzednicy wojewodztw łeczyckiego i sieradzkiego XVI – XVIII wieku. Spisy / Opr. E. Opaliński, H. Żerek-Kleszcz.* – Kórnik, 1993. – S. 55, 304; *Niesiecki K.* Herbarz Polski. – T. 9. – S. 319).

1737, 1741, 1742 na komportacją dokumentów przez Załuskiego⁵⁴, kuchm[istrza] lit[ewskiego] tak successorom Tarnowskim, jako y Firlejowskim uczynić miana. Dekreta, z których ostatnim w stopniu dostateczniejszey komportacji przed zemstwem (?) lubel[skim] one złożyć nakazano. Z tym wszystkim ta kwestya albo bydź musiała skończona (bo w archiwum Scypionowskim nie widać dalszych prosekucyi), albo też choćby y tak została, nie może bydź nasieniem kłótni między familią hrabiów Tarnowskich y Scypionów, bo fortuna po córce Piotra Firleja⁵⁵ w Dom Kazim[ierza] hr. Tarnowskiego⁵⁶ wniesiona, jak równie jego własna po zeyściu bezpotomnym successorów tych obojga małżonków w Domy, z których wyszła, wracać się powinna, już na ów czas była w cudzych ręku tak dalece, że tylko szło o rozwiązanie, która Domowi Tarnowskich, a która successorom Firlejowskim do oswobodzenia należała.

Co tym dwoistym successorom zatrudniali Załuscy, będąc successorami Witowskiego, k[aszte]l[ana] sandom[jerskiego]⁵⁷, za którym była Joanna Firlejówna, tegoż Piotra Firleja córka, a hrabiny Tarnowskiej⁵⁸ rodzona siostra, y ztąd do teyże fortuny pretensye zamniemając. Przez co y hrabiowie Tarnowscy, y Scypionowie choć oddzielnie mieli interesa, prawie jak jedną stawali się stroną na przeciw successorom Witowskich. Nie można wiedzieć, jak się ta rzecz zakończyła, lub przynajmniej do jakiego doszła stopnia. Taka wiadomość JWW. Scypionom naywięcey jest potrzebna, dlatego że w tey sprawie między licznemi Domu Firlejowskiego przychodzący successorami mógł przyiść do rezolucyi fortuny Domu Firlejowskiego, ile że Załuski⁵⁹ miał podobno powtórnie już w ten czas za sobą

⁵⁴ Ян-Проспер Залуський († 1745), великий литовський кухмістр (1735 – 1745) (*Żychliński T.* Złota księga szlachty polskiej. – Poznań, 1886. – R. 8. – S. 461; *Wolff J.* Senatorowie i dygnitarze... – S. 234).

⁵⁵ Див. прим. 28.

⁵⁶ Див. прим. 29.

⁵⁷ Станіслав Вітовський, сандомирський каштелян (1642 – 1669) (*Urzednicy województwa sandomierskiego...* – S. 221; *Niesiecki K.* Herbarz Polski. – T. 9. – S. 368).

⁵⁸ Тобто, Констанції-Тереси Фірлеївни, заміжньої за Казимиром Тарновським.

⁵⁹ Кароль Залуський († 1735), великий литовський кухмістр (1710 – 1735) (*Żychliński T.* Złota księga szlachty polskiej. – Poznań, 1886. – R. 8. – S. 456; *Wolff J.* Senatorowie i dygnitarze... – S. 234).

Kopciównę⁶⁰, idącą z Firlejówny Mikołaja N 1 córki⁶¹, a już na ów czas nie żył, a Maryanna Firlejówna, Sapiehy żona, tę linią kończąca.

To mniemanie sprawia ta okoliczność, że kredytorowie Piotra Potockiego⁶², zaczynając klócić dobra Firlejowskie, pozwali o komportacją dekretu między Scypionami a Józefem⁶³, hetmanem, oycem, y Stanisławem⁶⁴, w[oje]w[o]dą poznańskim, synem Potockimi w rozwiązaniu fortuny Firlejowskiej zapadłego. A zatym musieli nadybać jakie ślady, że Potoccy pozywali lub pozywani byli.

Z archiwum zaś dowiedzieć się więcej niemożna, jak tyle, że matka Wereny (!) z Firlejów Scypionowy, in 2do voto Kalinowska, od sukcesorów Jezierskich o całą fortunę Bonarowską działem 1593 między czterech Firlejów⁶⁵ rozdzieloną, to jest za życia Maryanny z Firlejów Sapieżyny wraz z nią y córką || [s. 89] y córką swoją Scypionową sama, a po zeyściu Maryanny Sapieżyny już tylko sama z córką swoją pozywana będąc po wypadłym dekrecie (którym

⁶⁰ Йдеться про Францішку Коптівну, доньку Франциска-Александра Копотя, дружину Кароля Залуського († 1735) (*Boniecki A.* Herbarz Polski. – Warszawa, 1907. – Cz. 1. – T. 11. – S. 115).

⁶¹ Францішка Коптівна походила по жіночій лінії від Катажини Фірлеївни, доньки краківського воєводи Миколая Фірлея († 1600) (див. прим. 78), заміжньої за брестським воєводою Лукашем Копотем († 1621) (*Urzednicy wojewodztwa krakowskiego...* – S. 107; *Boniecki A.* Herbarz Polski. – T. 11. – S. 115; *Dworzaczek W.* Genealogia. – Tabl. 126: *Firlejowie* h. Lewart).

⁶² Можливо, йдеться про Пьотра Потоцького, снятинського старосту, сина познанського воєводи Станіслава Потоцького (1698 – 1760) (*Uruski S. Kosiński A. A. Włodarski A.* Rodzina. Herbarz szlachty polskiej. – Warszawa, 1917. – T. 14. – S. 287).

⁶³ Юзеф Потоцький (1673 – 1751), великий коронний гетьман (1735 – 1751) та ін. (*Link-Lęczowski A.* Potocki Józef (1673 – 1751) // PSB. – Wrocław etc., 1984-1985. – T. 28. – S. 59-72; *Urzednicy centralni i nadworni...* – S. 195).

⁶⁴ Станіслав Потоцький (1698 – 1760), київський (1744 – 1756), познанський воєвода (1756 – 1760) (*Dymnicka-Woloszyńska H.* Potocki Stanisław (1698 – 1760) // PSB. – T. 28. – S. 156-158; *Urzednicy wojewodztw kijowskiego i czernihowskiego XV – XVIII wieku. Spisy / Opr. E. Janas, W. Kłaczewski.* – Kórnik, 2002. – S. 312).

⁶⁵ Маєтки краківського каштеляна Северина Бонара († 1592) були розділені в 1592 чи 1593 році між чотирма представниками роду Фірлеїв – радомським каштеляном Анджеєм, краківським воєводою Миколаєм, коронним підскарбієм Яном, краківським воєводичем Петром, а також дружиною Яна Мнішка – Ядвігою Фірлеївною (*Pieradzka K.* Boner Seweryn z Balic (zm. 1592) // PSB. – Kraków, 1936. – T. 2. – S. 301-302; *Archiwum Narodowe w Krakowie. Archiwum Dzikowskie Tarnowskich.* – Sygn. 159. – S. 37, 88-89).

adcycyacya innych linij odcięta, a dostateczniejsze dowodzenie Jezierskim pochodzenia od brata kaszt[elana] krakow[skiego] Bonara⁶⁶ nakazano) wzięła przed się przypoznać wszystkich tak współ sukcesorów Firlejowskich, to iest żyjących w ten czas JWW. hrabiów Tarnowskich, jako y jakim bądź prawem dobra familij Firlejowskiej posiadających (między któremi y Potoccy, ile posiadający w ten czas Bośce, byli pozywani) do wspólnej tej sprawy, a to w r[ok]u 1738 obrony. Z którego pozwu czy wypadł jaki dekret? Niewiadomo. Lubo to jest pewna, że Kalinowska z Jezierskimi co do dekretu nakazanego im wieczystego milczenia sprawę przywiódła.

Ztąd jest na genealogij Firlejowskiej przez głowy płci żeńskiej znajdować się mieli Potoccy, to zapewne na fundamencie jakowego przy tych, co wyżej w tym punkcie o fortunę Firlejowską sprawach przychodzenia. A zatym jeżeli jest ślad taki, ten by dla oświecenia rzeczy przydać się mógł, jak równie jeśli się znajduia summarysze odbytey przez Załuskiego⁶⁷ komportacyi tak w stopniu pierwszym, jako w dostateczniejszym, bo dekreta naznaczyły, aby komportowane dokumenta Załuski napowrót odebrał, dozwolewszy summaryszów, jakie w archiwum Scypionów nie znajdują się.

5to Przodkowie 4^{tey} linij Firlejów dzielili się pięć razy: 1590 rodzicielską; 2do 1593 Bonarowską fortuną; 3^{tio} 1614 spadkiem po Mniszkowy⁶⁸; 4to 1626 spadkiem po Henryku Prymasie⁶⁹. Tych dwóch ostatnich exystencya tylko się wie z roboracyów, w aktach lubel[skich] zaszytych, lecz ich istota niewiadoma. Jeśliby były w Domu JWW. Tarnowskich? O kopie prosić można.

Wie się z kwerendy z Metryk[i] Kor[onney], że w księdze N 126 lat 1613, 1614, 1615 znajdują się tak roboracya kompromissu między Firlejami, jako oblata ugody o sukcesyie y działu, lecz z istoty wiedzieć

⁶⁶ Генеалогію Бонарів див.: *Boniecki A.* Herbarz Polski. – Warszawa, 1899. – Cz. 1. – T. 1. – S. 383; порів.: *Uruski S. Kosiński A. A. Włodarski A.* Rodzina. Herbarz szlachty polskiej. – Warszawa, 1904. – T. 1. – S. 304-306.

⁶⁷ Див. прим. 54.

⁶⁸ Очевидно, йдеться про Яна Мнішеха (бл. 1541 – 1612), ясельського старосту та ін. Він був одружений із Ядвігою Фірлейвною (*Uruski S. Kosiński A. A. Włodarski A.* Rodzina. Herbarz szlachty polskiej. – Warszawa, 1914. – T. 11. – S. 174; *Urwanowicz J.* Mniszech Jan (ok. 1541 – 1612) // *PSB.* – Wrocław etc., 1976. – T. 21. – S. 461-463).

⁶⁹ Генрик Фірлей (1574 – 1626), примас Польщі (1624 – 1626) (*Czapliński W.* Firlej Henryk (1574 – 1626) // *PSB.* – T. 6. – S. 477-478; *Prokop K. R.* Sylwetki biskupów łuckich. – Biały Dunajec; Ostróg, 2001. – S. 74-77).

nie można o co. Jeśliby y takie transakcyє znaydowały się, kopie ich wziąć nie wadziło by, ile że takie dokumenta służą wszystkim liniom Firlejowskim. Późniejsze bowiem dopiero działy były szczególne dóbr kaźdey linij. Wszakże ś. p. podstoli lit[ewski] w r[ok]u 1765 10 Junij wydał z archiwum swego po Skotnickich do siebie przysłego, jednemu z JWW. hrabiów dokumenta zupełne, które miały związek z dobrami Obuchowem y Kozinem, tudzież fortuną Barbary z Koziniskich⁷⁰, 1mo xiężny Zbarazskiej⁷¹, 2do Andrzejowy Firlejowy⁷², kasztel[anowy] radomskiej, jako do dóbr, które JWW. hrabiowie posiadają, służących. Więc successorowie jego mogą mieć prawo do wzajemności, ile gdy nie zachodzi żaden interes || [s. 90] interes, który by byđź mógł w sprzeczce pomiędzy temi Domami.

Ta informacja dlatego jest obszerniej z okolicznościami napisana, aby było jawno, co y na na jaki koniec byđź może potrzebne y z jakich powodów w archiwum JWW. hrabiów znaydować się może.

Treść zaś krótka:

1mo Zawiadomić się z genealogij, czy jest jaka wiadomość, że Firlejówna była za Rysińskim y którey linij, y czyli ta Elżbieta była jedna za 4 mężami, czyli też było kilka Firlejowien Elżbiet?

2do Czyli po hrabiance Tarnowskiej 1mo Firlejowy⁷³, ultimo Prażmowskiej⁷⁴ nie znaydują się jakie papiery, które by Andrzejowi Firlejowi, jej mężowi, śludzić mogły? Niemiey dział 1660, dekreta likwidacyi długów Firlejowskich, komplancyє y kwity o mobilia y papiery synowcowi⁷⁵ jego wydane, należące do linij N 1mo.

3^{tio} Czyli w tych że papierach nie znaydują się jakie, które by

⁷⁰ Барбара з Козинських († 1593) була донькою луцького каштеляна Михайла Козинського та Марії Гольшанської. Барбара виходила заміж тричі: 1 в. за Михайла Ярославича Головчинського Раполовського; 2 в. за Юрія Збаразького; 3 в. за Анджєя Фірлея (*Яковенко Н.* Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII століття. Волинь і Центральна Україна. – Київ, 2008. – С. 144-145; *Ворончук І.* Родоводи волинської шляхти XVI – першої половини XVII ст. – Київ, 2009. – С. 240, 403).

⁷¹ Юрій Андрійович Корибутович Збаразький († [до] 1580) (*Яковенко Н.* Українська шляхта... – С. 335; *Ворончук І.* Родоводи волинської шляхти... – С. 240).

⁷² Див. прим. 31.

⁷³ Див. прим. 9.

⁷⁴ Див. прим. 16.

⁷⁵ Див. прим. 8.

do kalkulacyi z opieki nad wnukami Piotra⁷⁶ N 4to, przez Andrzeja Firleja⁷⁷, wnuka Mikołaja⁷⁸ N 1mo, sprawowaney służyć mogły?

4to Czyli w processie, zachodzącym w latach 1737, 1740, 1741 z Załuskiemi niema jakiego dekretu rozwiązania fortuny Firlejowskiej y takiego, w który by Potoccy wchodzili.

Gdyby co podobnego bydź miało, o komunikowanie za rewersem prosić można choć na czas krótki y przesłać do Przewłoki, a stamtąd, przeyzrzawszy y co by było potrzebnego wypisawszy na kopie, natychmiast by zostało zwróconym.

Nota. Genealogia Firlejowska, z dokumentów ciagniona, dana była do konferencyi z Wm Fedorowiczem. Jeśli jest u niego, można by ią wziąć na czas, a to dla skombinowania z genealogią w Domu JWW. hrabiów będącą, z której ten excerpt, teraz zwracający się, był wyciągniony, y choć by na kawałku jakim papieru umieszczenia tego, w czym by różność zachodziła, nie poprawując na swoiey urzędów, bo komu tam urzędu nienapisano, ten go za świadectwem dokumentów nie miał y tylko oycowskim się urzędem pisał. Nie chodzi o nic więcej w tey genealogy, tylko o jey, jeśli by kto był opuszczonym, dopelnienie.

*Archiwum Narodowe w Krakowie.
Archiwum Dzickowskie Tarnowskich.
– Sygn. 159. – S. 85-90.*

⁷⁶ Див. прим. 23.

⁷⁷ Див. прим. 9.

⁷⁸ Миколай Фірлей († 1600), краківський воєвода (1589 – 1600) (Urządnicy województwa krakowskiego... – S. 107; див. також: *Lepszy K.* Firlej Mikołaj († 1601) // PSB. – T. 7. – S. 12-15).

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

БЕЗПАЛЬКО Владислав – науковий співробітник Національного музею історії України (м. Київ)

БЕРКОВСЬКИЙ Владислав – кандидат історичних наук, директор Центрального державного кінофотофоноархіву України ім. Г. С. Пшеничного (м. Київ)

БЛИЗНЯК Микола – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії ім. М. П. Ковальського Національного університету «Острозька академія»

БОНДАРЧУК Віталій – кандидат історичних наук, співробітник Музею історії Острозької академії

БОНДАРЧУК Володимир – учений секретар Державного історико-культурного заповідника м. Острога

БОНДАРЧУК Олександр – завідувач відділу охорони пам'яток історико-культурної спадщини, археології та нумізматики Державного історико-культурного заповідника м. Острога

БОНДАРЧУК Ярослава – кандидат мистецтвознавства, доцент Національного університету «Острозька академія»

БРИЖУК Андрій – заступник директора з наукової роботи Державного історико-культурного заповідника м. Острога

БУЛИГА Олександр – директор Рівненського обласного краєзнавчого музею

ВИХОВАНЕЦЬ Василь – науковий співробітник Нетішинського міського краєзнавчого музею

ВИХОВАНЕЦЬ Тарас – заступник директора з наукової роботи Нетішинського міського краєзнавчого музею

ДОБРОЧИНСЬКА Валентина – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Рівненського державного гуманітарного університету

ЗІНЧЕНКО Світлана – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу рукописів та стародруків Національного музею у Львові ім. Андрея Шептицького

КЛИМЧУК Андрій – головний редактор Інтернет-порталу «Віртуальні історичні міста» (м. Рівне)

КОНОНЮК Оксана – директор Нетішинського міського краєзнавчого музею

КОПЦІК Юрка – краєзнавець (м. Орша, Республіка Білорусь)

КОРЕЦЬКА Ольга – провідний науковий співробітник Волинського краєзнавчого музею (м. Луцьк)

КУЗЬМІНСЬКИЙ Іван – кандидат мистецтвознавства, викладач кафедри старовинної музики Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського (м. Київ)

МОРОЗОВ Олександр – директор бібліотеки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя

ЛОКАЙЧУК Світлана – кандидат філологічних наук, доцент кафедри історії та культури української мови Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки (м. Луцьк)

ЛОТОЦЬКА Ганна – науковий співробітник Нетішинського міського краєзнавчого музею

МАНЬКО Микола – директор Державного історико-культурного заповідника м. Острога

МАРЧУК Володимир – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії ім. М. П. Ковальського Національного університету «Острозька академія»

ОХРИМЕНКО Григорій – кандидат історичних наук, доцент, провідний науковий співробітник Волинського краєзнавчого музею (м. Луцьк)

ПОЗІХОВСЬКА Світлана – завідувачка Музею книги та друкарства Державного історико-культурного заповідника м. Острога

ПШЕНИЧНИЙ Юрій – кандидат історичних наук, завідувач відділу історії Державного історико-культурного заповідника м. Дубна

РУДАКОВА Юлія – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу стародруків та рідкісних видань Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (м. Київ)

ТУНЦЕВА Зоя – старший науковий співробітник Нетішинського міського краєзнавчого музею

ЯГОДКА Юлія – аспірантка кафедри архітектури та середовищного дизайну Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне)

ІСТОРІЯ

Юрка Кошчак. Да пытання паходжання князеў Астрожскіх.....	6
Олександр Булига. Лист кліриків митрополіі софійскай князю Острозькому в контексті історіі Почаіўскага монастыра.....	39
Ярослава Бондарчук. Портреты членів родины князя Олександра Острозькаго в музеях Украіны і Польшці.....	49
Юрій Пшеничний. Епізод з історіі міжканфесійных канфліктаў на Острожчыні в першій паловіні XVII ст.....	64
Микола Близняк. Інвентар сіл Хорова та Розважа 1699 року.....	70
Тарас Выхованець. Генеалагічны сегмент Дзюкіўскага архіву Гарновскіх.....	76
Владислав Безпалько, Іван Кузьмінскіі. Витоки та функцыянавання музычнага цеху міста Степань у світлі новых джерел.....	112
Володымір Марчук. Контрабанда і контрабандысты на «острозькай» ділянці східнага кордону в 1921-1924 рр.....	122
Андрій Брижук. Типологія міст Волінскага воєводства (1921-1939).....	131
Андрій Клімчук. Вацлав Махніцкіі – рэдактар здолбунівскага тижневіка «Wschód».....	140
Владислав Берковскіі. До історіі родины професора Миколи Павловича Ковальскаго.....	145
Валентына Доброчынска. Острозька педагогічна школа/учыліще (1940-1956 рр.): з історіі падгатоўкы вчытэлів.....	151
Віталій Бондарчук. Інфармацыя про Острог кінца 1950-х – середын 1960-х рокаў у дакументах ЦРУ.....	159
Оксана Кононюк. Нетішыны, што пішов. Доля нетішыньскіх паляныць.....	169

**АРХЕОЛОГІЯ.
ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО І МУЗЕЄЗНАВСТВО.
МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО**

Григорій Охріменко, Ольга Корецька, Світлана Локайчук. Дослідження неоліту Волині.....	176
Олександр Бондарчук, Володимир Бондарчук. Пам'ятка гунів, хозарів чи половців з села Межиріч на Острозчині.....	186
Ярослава Бондарчук. Іконостаси та кіоти Свято-Троїцької церкви в с. Межиріч Острозького району.....	197
Юлія Ягодка. Тенденції розвитку міського середовища Острога в 1920-30-х роках.....	215
Микола Манько. Михайло Струменський – один із реабілітованих історією.....	220
Ярослава Бондарчук. Руй Раїса Федорівна – директор Острозького державного історико-культурного заповідника.....	225
Ганна Лотоцька. Перші поштові марки незалежної України в колекції Нетішинського міського краєзнавчого музею.....	239
Зоя Тунцева. «Нев'янучі барви» Клавдії Тарарук.....	246

КНИГОЗНАВСТВО

Андрій Брижук, Світлана Позіховська. Обґрунтування змін в експозиції Музею книги та друкарства м. Острога.....	250
Світлана Зінченко. База даних оцифрованих протирок відбитків тиснення на книжкових оправах XV-XVI ст. із німецьких бібліотек (EBDB: EINBANDDATENBANK).....	260
Юлія Рудакова. Нові невідомі у бібліографії видання з фонду Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського...	266

Олександр Морозов. Почаївські стародруки з книжкового зібрання протоієрея Андрія Хойнацького в бібліотеці Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.....	272
Олександр Булига. Продукція друкарні Почаївського монастиря в колекції Рівненського обласного краєзнавчого музею.....	280
Микола Манько. Першопублікація фотопортрета книгознавця Ювеналія Тиховського.....	287

РЕЦЕНЗІЇ

Тарас Вихованець. Кременецька земська книга 1578 року / Підг. Л. Яциук. – Кременець: Кременецько-Почаївський державний історико-архітектурний заповідник, 2018. – 300 с., іл....	292
Василь Вихованець. Ковальський М. Етюди з історії Острога: нариси про освітян ХХ ст. / Упоряд. М. Б. Близняк. – Житомир: Вид. О. О. Євенок, 2019. – 296. с.; іл.....	301
Відомості про авторів.....	310
Зміст.....	313

Наукове видання

Острозький краєзнавчий збірник

Випуск 11

Упорядник Манько М. П.

Набір і верстка Глушман Т. Л.

Художнє оформлення обкладинки Бендюк М. М.

Формат 42x30/4. Ум. друк. арк. 21,85. Наклад 75 пр.

Папір офсетний. Друк цифровий.

Гарнітура «Times New Roman».

Виготовлено ФОП видавець Свинарчук Р. В.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи РВ №27 від 29 липня 2004 р.

Тел. (+38067) 771 28 70, e-mail: 35800@ukr.net